

GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók
SZAKKÖZLÖNYE.

Előfizetési ára : Egész évre . 8 korona Fél évre . 4 „ Negyed évre . 2 „	Szerkesztik és kiadják : NÉMETH LÁSZLÓ és VÁRADI ZSIGMOND.	Megjelenik minden hónap elsején 1 ívnyi terjedelemben
--	---	---

Szerkesztőség : Kecskemét, Templom-utca 95. sz.
Kiadóhivatal : Budapest, VIII. ker. Rökk Szilárd-utca 10. szám.
A lap tartalmáért felelős : NÉMETH LÁSZLÓ.

III. évfolyam.

Budapest, 1901. Március 1-én.

3. szám.

TARTALOM : Évi jelentés a gyógypaedagogiai országos szaktanács 1900.-ik évi működéséről : Borbély Sándortól. — A mi egyesületünk : — h—n-től. — Adatok a siketnémák váci kir. orsz. intézetének százados múltjához : Borbély Sándortól. — A kiejtésre való tanítás : Taritzky Ferentől. — Tanulmányúti jegyzeteim : Herodek Károlytól. — Szakirodalmi szemle. — Hazai hírek.

Évi jelentés

a gyógypaedagogiai országos szaktanács 1900-ik évi működéséről.

(Felolvastatott a szaktanács 1901. február 5-iki gyűlésén.)

Mélyen tisztelt szaktanács!

Midőn most második ízben lehetek oly szerencsés, hogy a szaktanács egy lefolyt évi működéséről beszámoljak, általában azon kedvező jelentést tehetem, hogy a szaktanács múlt évi munkája úgy terjedelmileg, mint tartalmilag felülmúlta az előző évit.

A lefolyt évben a tanügyi felügyeleten és ellenőrzésen kívül végezte a szaktanács azon rendes *folyó ügyeket*, melyek természetük-nél fogva véleményezés végett hozzá kerültek. Ezenkívül végrehajtotta a *megelőző évben megkezdett*, de az idő elégtelensége miatt el nem végezhetett nagyobb fontosságú intézkedéseket; végül több *új* üdvös dolgot javasolt Ő Excellentiájának, melyeket ő kegyes lévén elfogadni, életbe is léptetett már. Ez utóbbiak között nem egy oly messze a jövőbe ható intézkedésnek is megvettetett az alapja, melynek kiépítése az ügy természeténél fogva csak évek és évtizedek munkája leend.

Mindezekről részenként a következőkben van szerencsém beszámolni.

A) Folyó ügyek.

A folyó ügyek elnevezés alatt		
a siketnémák	váci kir. országos intézetének	12
„	budapesti állami iskolájának	13
„	kolozsvári községi intézetének	15
„	temesvári „ „	18
„	aradi „ iskolájának	15
„	kecskeméti „ intézetének	1
a vakok	budapesti kir. országos „	15
„	kolozsvári országos „	2
a képezhető hülyék	budapesti országos „	10

rendes, havi és rendkívüli jegyzőkönyvét, továbbá felterjesztéseit tárgyalta a szaktanács. E jegyzőkönyvekkel és felterjesztésekkel nyertek elintéztést a növendékek felvételi módozatai, hogy t. i. hány osztályba és osztályonként összesen hány növendék vehető fel, miként láttatnak el ezek? A szülők, vagy az illető intézet részéről-e? részben, vagy egészben segélyeztetnek-e? Miképp érvényesül a növendékek feletti felügyelet a fiúknál és leányoknál, a bejáróknál és bennlakóknál? A növendékek egészségi állapota orvosi megvizsgálás mellett hogyan biztosítatik? Ez alkalommal bíraltattak meg az órarendek, hogy t. i. mennyire felelnek meg ezek a tantervek szellemének, miként érvényesülnek a tanügyi kivánalmak, kihasználják-e eléggé az idő, nincs-e túlterhelés a tanulókra és tanerőkre nézve, mely intézeteknél, tárgyaknál indokolt és mennyire az óratöbblet; hogy osztatnak meg a tiszteletbeli és fizetések intézeti mellékfoglalkozások? E jegyzőkönyvek kapcsán vétetett számba, hogy kellő taneszközökkel el van-e látva az intézet; az iskolahelyiség megfelel-e a kivánalmaknak, hol és mennyiben indokolt új iskolaépület emelése, vagy a meglévőnek bővítése stb.

Egynémely intézet hiányos szervezeti szabályzata kiegészített, másoké módosított, az új intézeteknél megfelelő, új alkottatott.

Ugyancsak e jegyzőkönyvek kapcsán képezte a vizsgálat tárgyát, hogy milyen a növendékek feletti fegyelem, a kartársaknak egymáshoz és az igazgatóhoz való viszonya, stb.

E felsorolt munkakörből kiemelendőnek és részletezendőnek találok a következőket:

I. A növendékek létszáma 1900 végén, (1900—1901. tanév.)

a) Siketnémák.

Mily osztályok vannak	Osztályonként	bennlakó	Bejáró		Fiú	Leány	Összes	Ipart, vagy előkészítő kézügyességet tanúl		Hány növendék volt										Jegyzet
			segélyezett	nem segélyez.				fiú	leány	1891—92	1892—93	1893—94	1894—95	1895—96	1896—97	1897—98	1898—99	1899—900	1900—901	
										növendékek száma										
1. A váci kir. orsz. intézetben :																				
I. a. b. c.	33																	Ezenkívül még 4 növendék hosszabb betegség miatt szabadságolva		
II. a. b.	21																			
III. a. b.	23																			
IV. a. b.	18	91	44	28	95	68	163	95	68	125	131	145	169	171	164	155	156		166	163
V.	14																			
VI. a. b.	26																			
VII. a. b.	20																			
VIII.	8																			
2. A Budapest sz. főv. hozzájárulásával fentartott állami iskolában :																				
I.	12																			
II.	11		33	22	30	25	55	30	25	6	13	15	17	16	18	34	44	53	55	
III.	12	—																		55
IV.	11																			
V.	9																			
3. A kecskeméti államilag segélyezett községi iskolában :																				
I. a. b.	20	—	7	13	17	3	20	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20

Mily osztályok vannak	osztályonként	bennlakó	Bejáró		Fiú	Leány	Összes	Ipart, vagy előkészítő kézügyességet tanuló		Hány növendéke volt										Jegyzet
			segélyezett	nem segélyezett				fiú	leány	1891—92	1892—93	1893—94	1894—95	1895—96	1896—97	1897—98	1898—99	1899—900	1900—901	
			növendékek száma																	
4. A temesvári államilag segélyezett községi intézetben:																				
I.	13																Az intézet szervezete szerint 8 rendes (elemi) és 1 iparosztályból áll. A bennlakók még a jelen tanév végéig 1 fiú és 1 leány asylumban vannak, helyezve jövőre az intern. épület is használtatik.			
II.	12		8	6																
III.	8		8 6																	
IV.	4		14		33	17	50	33	17	37	40	33	53	47	49	58		53	56	50
V.	9	36																		
Iparos. tan.	4																			
5. A kaposvári államilag segélyezett dunántúli iskolában:																				
I.	10*		23	13																* Egy számfeletti is benne van
II.	11		23 13																	
III.	6	—	36		26	10	36	—	8	—	—	—	—	—	10	18	26	36		
IV.	8																			
6. A kolozsvári államilag segélyezett országos intézetben:																				
II.	13																			Ipartanul 11 kézügy. 13
IV.	12		1	2																
VI.	9	37	1 2		24	16	40	16	43	48	60	48	48	46	42	39	42	40		
VIII.	6		3																	
7. Az aradi államilag segélyezett községi iskolában:																				
II.	9		20	8																
III.	9	—	20 8		15	13	28	15	13	11	11	11	6	10	11	10	18	24	28	
V.	10		28																	
Összesen :		164	136	92	240	152	392	204	148	222	243	264	293	292	288	309	328	367	392	

b) Vakok.

Mily osztályok vannak	osztályonként	bennlakó	Bejáró		Fü	Leány	Összes	Ipart, vagy előkészítő kézügyességet tanúl		Hány növendék volt										Jegyzet
			segélyezett	nem segélyezett				fiú	leány	1891—92	1892—93	1893—94	1894—95	1895—96	1896—97	1897—98	1898—99	1899—900	1900—901	
										növendékek száma	fiú	leány								
1. A budapesti kir. orsz. intézetben :																				
Előkészítő a)	11																	*) Benevolus auditor (**) 2 növendék betegség miatt év eleje óta távol van.		
” b)	11																			
” c)	11																			
I.	12	90	1	1*	62	30	92	61**	31	92	90	92	95	100	103	104	117		121	92
II.	17																			
III.	6																			
IV.	7																			
Iparos ism.	17																			
2. A kecskeméti államilag segélyezett községi iskolában:																				
I.	10	—	6	4	8	2	10	8	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	*) Elméleti oktatásban nem részesülnek ez évben, csak kézműiparban.
3. A kolozsvári államilag segélyezett orsz. intézetben :																				
I.	9	9	—	—	9	—	9	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	
Összesen	—	99	7	5	79	32	111	74	33	92	90	92	95	100	103	104	117	121	111	

c) Képezhető hülyék

Mily osztályok vannak	osztályonként bennlakó	Bejáró		Fiú	Leány	Összes	Ipart, vagy előkészítő kézügyességet tanuló		Hány növendék volt										Jegyzet
		segélyezett	nem segélyezett				fiú	leány	1891—92	1892—93	1893—94	1894—95	1895—96	1896—97	1897—98	1898—99	1899—900	1900—901	
									növendékek száma										
1. A budapesti m. kir. állami országos intézetben :																			
Előkészítő	7																		
I.	8																		
II.	10	46	—	1	29	18	47	26	11	—	—	—	—	—	53	54	57	47	
III.	9																		
IV.	7																		
V.	6																		
Összesen	47	46	—	1	29	18	47	26	11	—	—	—	—	—	53	54	57	47	

d) Gyengetehetségűek

1. A budapesti I. ker. állami intézetben :																		
I.	11																	
II.	8	8	—	17	16	9	25	16	9	—	—	—	—	—	—	17	20	25
III.	6																	
2. A budapesti VII. ker. államilag segélyezett községi iskolában :																		
I.	21	—	—	21	16	5	21	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
Összesen	46	8	—	38	32	14	46	32	9	—	—	—	—	—	—	17	20	46

Összegezés.

Hány intézet (iskola) ?	Bennlakó			Fü	Leány	Összesen	Ipart, vagy kézügyességet tanult		Hány növendék volt											Jegyzet
	Bejáró						fiú	leány												
	segélyezett	nem segélyezett	nem segélyezett						1891—92	1892—93	1893—94	1894—95	1895—96	1896—97	1897—98	1898—99	1899—900	1900—901		
növendékek száma																				
7	<i>a) Siketnémák.</i>																			
	164	136	92	240	152	392*	204	148	222	243	264	293	292	288	309	328	367	392		
3	<i>b) Vakok.</i>																			
	99	7	5	79	32	111	74	33	92	90	92	95	100	103	104	117	121	111		
1	<i>c) Képezhető hülyék.</i>																			
	46	—	1	29	18	47	26	11	—	—	—	—	—	—	53	54	57	47		
2	<i>d) Gyengetehetségük</i>																			
	8	—	38	32	14	46	32	9	—	—	—	—	—	—	—	17	20	46		
13	317	143	136	380	216	596	336	201	314	333	356	388	392	391	466	516	565	596		

* Az izraelita siketnémák budapesti országos intézetének 102 növendékét is beleszámítva, a hazánkban jelenleg oktatásban részesülő siketnémák száma **494**.

Mellözve e világos és kétségbevonhatlan számadatoknak szavakkal való ismételését, nyilvánvaló, hogy a hazai gyógypaedagogiai oktatásügy ha lassan is, de fejlődik. Ezelőtt 10 évvel 7 gyógypaedagogiai intézetben 416 növendék tanult, ma 14 intézetben és iskolában — beleszámítva az izr. siketnémák intézetét is — 698 nyer oktatást.

Egy-egy osztálynak jelenlegi legtöbb létszáma 14 (siketnémáknál), legkevesebb pedig — ugyancsak a siketnémáknál — 4. Azon a címen, hogy a budapesti és temesvári siketnéma-iskolák legfelsőbb osztályaiban a múlt tanév végén csak 3—4 növendék volt, ez osztályok feloszlattattak s minthogy a növendékek iskolai kiképeztetése aránylag kielégítőnek találtatott, a növendékek elbocsájtattak. Az aradi iskola V. osztálya azonban, mely szintén kevés növendéket számlált ugyan magában, de megnyugvással növendékeit még sem bocsáthatta el, a váci intézet párhuzamos osztályából pótoltatott ki 5 növendékkal. A temesvári intézet III. és IV. osztályai pedig 8 és 4, összesen 12 növendékkal összevonattak.

II. A növendékek segélyezése.

A gyógypaedagogiai tanintézetek vagy internatusra, vagy externatusra, vagy mindkettőre vegyesen lévén berendezve (I. kimutatás), az ott tanuló fogyatékosok ellátása is e szerint bíraltatik el. 596 fogyatékos érzékű és értelmű növendék közül bennlakó, tehát jórészt ingyenes helyen tanul 317, több kevesebb segélyt nyer 143 és csak 136 van segély nélkül, saját költségén, illetőleg a község segélyén.

Mivel pedig e fogyatékosok legnagyobb részt a szegénysorsú szülőktől származván, reá vannak szorúlva a segélyre, az egyes iskolák és intézetek mindmegannyi segélyző bizottságot is alkotnak, melyek helyi és országos gyűjtéssel iparkodnak szegény növendékeiket taneszközökkel, ruházattal, élelemmel és lakással ellátni.

A szaktanács látva azt, hogy a meglevő intézetek fentartásának s új intézet alapíthatásának egyik akadályja épen a szegény tanulók segélyezése, egyelőre a siketnémák érdekében egy nagy országos segélyegylet létesítését határozta el, illetőleg felkérte a „Szereket” stb. egyesületet, hogy ez ily célzattal szervezkedve, vállalja el a társadalmi kötelezettség végrehajtását. És ez egyesület az 1900. év végén kimondotta, hogy a meglevő és támogatásra szoruló intézményeket, erkölcsi és anyagi támogatásban fogja részesíteni, az újonnan létesítendő iskolák segélyezésére pedig teljes erejét fogja fordítani.

III. Tanúlmányi ügyek.

Az összes gyógypaedagogiai intézetekben előzetesen megállapított és miniszterileg jóváhagyott tanterv alapján folyt a tanítás. E tanterv állapította meg, hogy mely tárgyak mily terjedelemben, heti hány órában taníttassanak, tehát az egyes osztályok mennyi

időn át foglalandók le. Tekintettel arra, hogy a tanév elején felküldetni szokott órarendek elbírálása belenyúlt a szorgalmi időbe, a mikor már jóváhagyott módon kellett volna folytania a tanításnak, a szaktanács javaslatára ezentúl az év végén terjesztetnek fel az órarendek, melyek a szünidő folyamán elbíráltatván, szeptemberben lehetővé teszik a rendes tanítást. A tanórarend, mely a fenti követelményeket rendezte, beosztotta, figyelemmel volt a szabad időre, testi szórakozásra és a felügyeletre is. Internátusokban a szórakozásra szánt időben arra hivatott nevelők, nevelőnők és felügyelők végezték e tiszteket, míg az externatus növendékei a szabad időben haza bocsájtattak lakásaikra, hol őket a tanítók és tanárok havonként legalább egyszer meglátogatták.

A tanügyeknek e rendes intézésén kívül foglalkozott a szaktanács a növendékek specialis testi bajainak orvosi vizsgálatával is. Nevezetesen a váci intézetbe próbaképen megkísérlett hallási gyakorlatokat orvosilag is megvizsgáltatta, hogy vajjon mennyiben volna lehetséges rendszeres hallási gyakorlatok végzésével a részben megmaradt hallást fokozni, vagy legalább is megtartani. Annak megállapítása után, hogy a hallási gyakorlatok eredményesek és folytathatók, javasolta a szaktanács, hogy a siketnémák fül-, orr-, gége szerkezetének alapos vizsgálása céljából egy specialista fül- stb. orvos alkalmaztassék egyelőre a váci intézethez, míg a budapesti áll. siketnéma iskolánál az elmúlt év folyamán már megvizsgáltatta e célból a növendékeket. (A siketnémák váci intézetének rendes házi orvosa, a vakok és képezhető hülyék budapesti intézetének egy-egy specialis orvosa van.)

IV. Szervezeti stb. szabályzatok.

Első helyen említjük, hogy a szaktanács saját szervezetét látta annyiban módosítandónak, hogy eddigi tagjai mellé kültagokul kinevezésre ajánlotta a siketnémák kolozsvári, temesvári, aradi és kaposvári iskoláinak igazgató-tanárait. Ő Excellentiája ily értelemben kegyes lévén intézkedni: a szaktanácsnak e szerint ma 6 bel- és 4 kültagja van.

A szerint, amint az egyes intézetek szervezetét illetőleg módosításra, vagy új szabályzatra volt szükség, a kellő javaslatokat megtette. Így: módosította a siketnémák kaposvári, a vakok budapesti intézete szabályzatát. Újat dolgoztatott ki a siketnémák kolozsvári, a vakok kolozsvári, a gyenge-tehetségűek budapesti intézetei, valamint a dadogók és hebegők tanítóképző tanfolyama részére. Itt említjük fel, hogy a képezhető hülyék és gyengeelműek segélyezésére alakított segélyző bizottság szervezetét is tárgyalván, jóváhagyásra ajánlotta.

Ujjászervezte a tanítóképzés módját még pedig úgy, hogy a siketnémák váci tanítóképzőjét kiegészítette a vakok, képezhető hülyék, gyenge-tehetségűek és dadogók tanítására szükséges tudnivalókkal. (L. B. V.)

Az intézetek ingatlan vagyonának (iskola helyiségek stb.) pontos feltűntetésére egy törzskönyvi mintát, a tanerők szolgálatjának közelebbi meghatározására pedig új minősítési táblázatokat készített s azokat alkalmazásba vétette.

V. Személyes ellenőrzés, évváró- és képesítő vizsgák.

A jegyzőkönyvek és más felterjesztések útján gyakorolható ellenőrzésen kívül személyi kiküldetések által is igyekezett a szaktanács meggyőződést szerezni az ügyek szabályos menetéről. Az év-végi vizsgálatokra az 1899—1900 tanév végén miniszteri biztosok kiküldetését javasolta, mely alkalommal a siketnémák váci és budapesti, a vakok és képezhető hülyék budapesti intézeteihez dr. Szabó Sándor min. oszt. tanácsos, a siketnémák kolozsvári intézetéhez Pivár Ignác, a kaposvárihoz Berinza János igazgatók, a temesvári és aradi iskolákhoz alulírott előadó küldettek ki. Az 1899. év II. felében szintén történt gondoskodás arra, hogy személyes ellenőrzés alá vétessenek az iskolák.

Képesítő vizsgálatokra az elmúlt év folyamán 3-szor nyílt alkalom. Az egyik a váci intézetben folyt le az 1899—1900. tanév végén, a mikor Schnellbach Ferenc rendes tanfolyam hallgató nyert képesítést a siketnémák oktatására. A második rendkívüli képesítő vizsga a vakok budapesti országos intézetében tartott meg az 1900. év őszén. Beck Vince a vak munkások zágrábi menedékházának és Horváth István a vakok zágrábi intézetének igazgatói valamint Kelemen Ignác a képezhető hülyék budapesti orsz. intézetének tanítója óhajtották magukat a vakok oktatására képesíttetni. — A horvátoknak e másodszori bizalma, a kik eddig a bécsi intézethez gravitáltak, arra enged következtetni, hogy a hazai gyógypaedagogiai oktatás szomszédaink szemében is fejlődött, emelkedett.

A harmadik képesítő vizsgálat a dadogók oktatásából tartott meg az 1900. év augusztus 13-án, a mikor is 7 vidéki tanító nyert képesítést a dadogók, hebegők és más beszédhibákban szenvedők tanítására.

VI. Óratöbbletek, tiszteletdíjak.

A gyógypaedagogiai tanintézetek alkalmazottjai heti 24 órai legtöbb tanításra lévén kötelezve, a tanterv előírta követelmények e 24 órával megoldhatók nem voltak, külön kellett tehát gondoskodni rajz, kézügyesség, torna, s legtöbb helyett a női kézimunka-tanítás és hitoktatás díjazásáról is. Arra, hogy e tárgyak az osztályok fokát, a növendékek számát illetőleg hány órában tanítandók, a tanítás a tanítók és tanárok szak-készültségét illetőleg pedig mily fokozat szerint díjazandó: döntést provokált Ő Excellentiája részéről. Nevezetesen az óratöbbleti díj heti egy óráért általában évi 60 koronában állapított meg, ha kinevezett alkalmazott adja az órát. A bejáró alkalmazottak tiszteletdíja heti egy óra után évi 100

koronában nyer kifejezést. Ugyanennyit kapnak a tanítóképzőn előadó tanárok is heti egy-egy óráért.

A vidéki siketnéma intézetek hitoktatói, ha szakképesítéssel nem bírnak, heti egy óráért 50 koronával díjaztatnak.

A szerint, a mint az egyes intézetek igazgatói több vagy kevesebb igazgatási teendővel vannak megterhelve, amaz elvi kijelentés után, hogy minden igazgató köteles valamelyes óraszámig tanítani, arányosan megállapított, az igazgatók heti legtöbb óraszámával s ott, a hol a szükség úgy kívánta, irodai segítségül egy-egy tanerőt javasolt az igazgató mellé kirendelendőnek.

VII. Bíráló bizottságok.

A bíráló bizottságok mind három ágának volt teendője az elmúlt évben. A vakok oktatására vonatkozó termékek megbírálására hívatott bizottság 3 ízben foglalkozott bírálattal. Nevezetesen egy a vakok oktatására készített abc-ről mondott véleményt, 2 ízben pedig egy-egy domborművű térképet vett bírálat alá és véleményezett. A siketnémák oktatása terén értékesíthető termékek bíráló bizottsága egy a siketnémákról írt népszerű tájékoztató könyvet bíralt meg; a képezhető hülyék oktatása terén pedig egy abc-és olvasókönyv foglalkoztatta a megfelelő bíráló bizottságot. Minden egyes esetben e véleményeket a szaktanács terjesztette fel, mikor is saját véleményét minden alkalommal nyilvánította.

VIII. Személyi ügyek: áthelyezések, kítüntetések.

A szerint, a mint az egyes intézmények fejlődése, vagy egyáltalában alakulása úgy kívánta, a személyi változásokra mindannyiszor javaslatot tett Ő Excellentiájának a szaktanács. Így gondoskodott arról, hogy a vakok kolozsvári és a siketnémák-vakok kecskeméti intézeteihez alkalmas szervező egyén küldessék; a siketnémák aradi és kaposvári iskolájához egy-egy újonnan felállított osztály tanítására megfelelő szakember kerüljön; az ügy érdekében kívánatos személyi áthelyezések pedig közmegelegedésre történjenek. Az iskolák fejlődésben levő állapota szükségképenivette, hogy a váci tanítóképzőhöz évenként felvétetni szokott 2 tanfolyamhallgató helyett 6 vétessék fel. Ez a gyakorlat követtetett az 1899—1900. tanév elejétől kezdve s még így is hijával vagyunk a teljesen szakképzett embereknek, a mennyiben az 1900—1901. tanév elején 5 nem vizsgázott II. éves tanfolyamhallgatót kellett szükségből osztályvezetéssel megbízni.

A gyógypaedagogiai oktatás terén az ügy fejlődése folytán ma nagyobbbrészt ifjú, vagy javakorbéli emberek működnék. A kik számottevő húzamosabb szolgálati évet mutathatnak fel, aránylag kevesen vannak. Ezek között azonban felemlítendőnek tartom Pertik Gyulát, a váci intézet tanárát, Taritzky Ferencet, a kolozsvári- és Schäffer Károlyt, mint a temesvári siketnéma iskola igazgatóját.

Közöttük a két első 1899. nov. 3-án érte meg a siketnéma-oktatás terén való szolgálatának 30.-dik évfordulóját; Schäffer Károly pedig 1900. évi nov. 3.-án töltötte be ugyancsak e téren megkezdett és most is tartó 40 évi munkasságát. Az illető intézetek méltó elismerés mellett ünnepelték meg e keveseknek adatott ritka évfordulót, a mely alkalomkor a szaktanács is mindannyiszor közvetlenül részt vett az ünneplők sorában, közvetve pedig odahatott, hogy az érdem felsőbb helyről is megjutalmazást nyerjen. Örömmel jegyezzük fel, hogy Schäffer Károlyt a siketnéma-oktatás terén eredményesen eltöltött 40 évi szolgálatáért Ő Felsége a koronás arany-érdemkereszttel tüntette ki.

IX. Párisi kiállítás, külföldi tanulmányút.

Az 1900.-dik évben Párisban rendezett világkiállítás a hazai gyógypaedagógiai oktatásügyet sem hagyhatta érintetlenül. Közremunkált a szaktanács, hogy a hazai 3 országos állami intézet, úgy mint a siketnémák váci, a vakok és képezhető hülyék budapesti intézetei legjobb tehetségük szerint a kiállításon részt vegyenek; a maga részéről pedig oly kimutatásokat, térképeket, szabályzatokat és terveket állított ki, melyekből nyilvánvaló legyen a hazai gyógypaedagógiai oktatásügy egész jelene és közel jövőbeli képe. A tényeknek megfelelő e kimutatásainkkal meggyőztük a külföldet arról, hogy ha számbelileg szerény terjedelemben kell is fellépünk, de intézményeink célszerű szervezete, helyes irányú berendezése és az elért eredmény kiállja más országokkal a versenyt. Erről győződött meg személyesen a szaktanács elnöke, dr. Nárai Szabó Sándor úr is, ki a próba-kiállítás munkálatait nemcsak itthon végezte nagy buzgalommal, egyszerűséggel és szakértelemmel, de a helyszíni elrendezkedéseknél is jelen lévén, szemtanúja volt a külföldiek kifejtett versenyének is. Ezt a meggyőződést szerezte az említett 3 intézet igazgatója is, kiket Ő Excellentiája éppen a kiállítás alkalmából Svájcba, Franciaországba és a Német birodalomba tanulmányútra méltóztatott kiküldeni. És e meggyőződés tárgyilagosságát igazolja a kiállítás bíráló bizottságának azon ítélete is, mely a vakok budapesti országos intézetét a nagy éremmel (Grand prix), dr. Nárai Szabó Sándort, ügyosztályunk vezetőjét arany éremmel, a kiállító 3 országos intézet igazgatóját pedig ezüst éremmel tüntette ki.

A 3 országos intézet igazgatóján kívül külföldi tanulmányútra küldetett még államsegélyen Együd Lajos, a siketnémák budapesti iskolájának igazgató-tanára és Herodek Károly váci siketnéma intézeti tanító. Ez utóbbi különösen a vakok intézeteinek tanulmányozására küldetvén ki, hazaérkezte után a vakok budapesti országos intézetéhez neveztetett ki helyettes igazgatónak, míg Klis Lajos tanár hasonló megbízatást a váci intézetnél nyert.

B) Új intézkedések.

A rendes folyó ügyek intézése mellett a gyógypaedagogiai oktatásügy belső és külső fejlesztésére is kiterjesztette figyelmét a szaktanács.

I. Tanterv.

Első helyen a siketnémák iskoláinak *tantervét* említem, mint a mely a múlt évben teljesen el nem intéztethetvén, véglegesen a lefolyt 1900. évben rendeztetett.

A tantervkészítő bizottság javaslata alapján összeállított tanterv ugyanis 16822—1900. min. sz. a. jóváhagyatván, útasítást kapott a szaktanács, hogy azt a különböző hitfelekezetek hitoktatási anyagával kiegészítse. A hitoktatási tantervek közül a római katolikusokét Pivár Ignác, Varju János és Sáfrány Károly kegyesrendi áldozó papok és hitoktatók, a görög katolikusokét Trailla György hitoktató, az ev. reformátusokét Klis Lajos, siketnéma-intézeti tanár, az ág. h. hitv. evangélikusokét Tornycs Pál hitoktató, az unitáriusokét Borbély Sándor igazgató, a gör. keletiekét Hertilla Szilárd tanító, az izraelitákét Grünberger Lipót igazgató állította egybe. E tantervek az illető egyházfőktől megvizsgáltatván, jóváhagyattak s mint ilyenek a tanterv meglevő részéhez csatolva szintén kinyomatattak már és használatba is vétettek.

Nem tarthatom a helyhez és alkalomhoz illőnek, különösen a szaktanács jelen levő személyeihez méltónak, hogy a szaktanács e korszakos alkotását részletesebben méltassam. A történeti hűség kedvéért azonban meg kell legalább is annyit jegyezni, hogy egy ily, vagy ehhez hasonló egységes tantervnek gondolata, csak az én tudomásom szerint is legalább négy váci igazgatót foglalkoztatott már, s a szaktanács csak a közszükségletnek tett eleget, midőn a hazai siketnéma-oktatás 100.-dik éves emlékünnepeére e külsőleg is jelentős munkát (8 és $\frac{1}{2}$ nyomtatott ív) alig 2 év alatt elkészítette. Lehet e munka jó, vagy kevésbé jó, de mégis a megnyugvásnak egy bizonyos érzetével mehetünk át a hazai siketnéma-oktatás második száz évébe, hogy t. i. minden nagyobb alkotás nélkül nem engedünk eltűnni egy századot.

A történeti hűség kedvéért meg kell még jegyezni, hogy tudtunkkal e lépéssel megelőztük az e téren máskülönben előttünk s mások előtt is járó Németbirodalmat, a mennyiben ily egységes tanterve a német birodalombeli intézeteknek sincs.

Nem a magunk fitogtatása végett említem meg e tényt, mert a kritikát még nem állottuk ki, hanem csak igazolni akarom, hogy a hazai siketnéma-tanítók nem hiába s nem minden eredmény nélkül jártak éveken át s elég számosan a német intézetekbe tanulmányozni: egy ily munkával önmagunk és a külföldi kollégák előtt is be kellett már számolnunk.

Hogy a gyakorlatokból elvont ez elméleti összeállítás és fejtegetés vajjon viszont megtermi-e a legjobb gyakorlati eredményt: annak megítélésére Ó Excellentiája felszólította az összes hazai iskolákat. A dolog természete szerint e kipróbálásra idő kell, mely után az észrevételek értékesíttetni fognak.

Hogy azonban a kritika annál tárgyilagosabb lehessen és legyen, a külföld véleményének meghallgathatása végett német nyelvre is lefordíttatta a szaktanács e tantervet, melyet kinyomatás után az illető intézeteknek meg is fog küldeni. — A fordítás munkáját Elias Jakab aradi siketnéma-iskolai igazgató-tanár végezte.

II. Tankönyvek.

A siketnéma-oktatás e belső fejlesztésére tett intézkedés következszerüleg vonta maga után az alkalmas tankönyvekről való gondoskodást is. A siketnéma-oktatás terén magyar nyomtatott tankönyvünk 100 év óta is alig van egy néhány, többnyire írott jegyzetekből tanultak növendékeink.

Most azonban tovább halogatni már nem lehet a tankönyvek szerkesztését, sőt a meglevő tanterv azt egyenesen meg is követeli. Pályázat hirdettetett tehát

1. Oly *vezérkönyvre*, mely a II.—IV. osztályok beszédtanítási anyagának szűkebb körű megválogatására, a tanterv szellemében való részletes feldolgozására, elrendezésére és a kivitel módzataira nézve ad közelebbi útastásokat;

2. oly *tankönyvre*, mely a II.—IV. osztálybeli növendékek számára szolgáló, az elemi beszéd megtanulását célzó anyagot módszeres gyakorlati feldolgozásban nyújtja;

3. oly *tankönyvre*, mely az V.—VIII. oszt. leíró szemléleti oktatásnak anyagát tárgyalja; és végül:

4. oly *vezérkönyvre*, mely az összes nyelvalaktani anyagot feldolgozva már az iskolai tanulónak is segédeszközül, a kilépetteknek pedig útmutatóul szolgálhasson.

III. Az intézetek külső fejlesztése.

Az oktatásügy e belső fejlesztése mellett ezzel párhúzósan kívánt javaslatokat tenni a szakt. az intézmények *külső fejlesztésére* is.

E tekintetben két irányban fejtett ki tevékenységet a szaktanács: u. m. a) a meglevő intézmények kibővítésével és b) új intézmények létesítésével.

a) 1. A *váczi siketnéma-intézet*, mint legrégebb és eddig is legjobban kifejlődött intézmény, a honi siketnéma iskolákra nézve Ó Excellentiájától mintaintézmény nyilváníttatott. Hogy Ó Excellentiája e kijelentésének fokozatosan ez évben is megfeleljen a szaktanács, oly alkotásokat hozott javaslatba, melyeknek az intézet eddig híjjával volt, de a melyeket mint mintaintézet nem nélkül-

lözhet. Így már most szükségesnek tartotta, hogy egy kiseddívó és a leányok számára egy továbbképző ipari tanfolyam létesíttessék. Siettetten e javaslatot az intézetnek 1902-ben rendezendő 100 éves fennállási ünnepélye is, melyen úgy a hazai, mint külföldi érdeklődőknek legalább egy oly intézményt óhajtunk bemutatni, mely magában foglalja a siketnéma-oktatás terén eddig elért összes eredményeket.

Amennyiben pedig a váci régi épület egyrészt célszerűtlen berendezésénél fogva a tanügyi kívánalmaknak már eddig sem felelt meg, egy 100,000 K-s új rész építésével úgy oldatik meg e kérdés, hogy míg a régi épület az internátus és ipari berendezésekre fog kizárólag szolgálni, addig az új rész az elméleti oktatás számára fog építtetni.

2. *A siketnémák budapesti* állami iskolája egy új osztály felvételével gyarapodván, jelenleg I., II., III., IV. és V. osztálya van. Hogy az iskola a székesfővárosi érdekeknek megfelelőleg minél jobban teljesítse hivatását, tárgyalás indult meg a székes-főváros és a közoktatásügyi miniszterium között, hogy a főváros az illetősége alá tartozó növendékek tanítására szolgáló emez intézménynek egy ingyen telket adományozzon, melyen aztán az állam célszerű intézetet építhessen a siketnémák oktatására.

A tárgyalás eredménynyel járt, minthogy a főváros a Mosonyi- és Festetich-utca sarkán 250 □ öl telket valóban adományozott is e célra. A jövő feladata, hogy azon 200,000 koronával, melyet Ő Excellentiája e célból építkezésre szánt, mily külső és belső berendezésű legyen a szóban levő intézet.

3. *A siketnémák kaposvári iskolája*, mint fejlődésben levő intézmény, szintén gyarapodott egy évfolyammal: jelenleg I., II., III. és IV. osztálya van. Ez intézmény kezdettől fogva a várostól ingyen adott helyiségben teljesítette működését. Minthogy azonban a várostól élvezett e kedvezmény csak az eddig lefolyt időre adatott, másrészt pedig az épület ma már nem is elégséges az intézmény további fejlődésére, az iskola mintegy 50,000 korona tőkét gyűjtött, hogy egy szintén megfelelő épületet emelhesen. Az építkezési terv már el is készült s azt a szaktanács megvizsgálván, némi módosításokkal kivitelle ajánlotta.

4. *A siketnémák aradvárosi (extern.) iskolája* szintén fejlődött a lefolyt évben. Ez iskola mult évi IV. osztályában ugyanis annyira megfogyatkozott a tanulók száma, hogy a megmaradt 5 növendékért nem lett volna indokolt külön tanerőt fizetni. E csekély létszám kiegészítettet tehát 10-re a váci intézet növendékeiből s egyszersmind a megfelelő segély is ugyanonnan utalványoztatott részükre. Ugyanez alkalommal kitűnően az iskolahelyiségnek elégtelensége, az aradi felügyelő bizottság figyelve felhívatott e körülményre. A nevezett felügyelő bizottság ígéretet tett, hogy jövőre az iskolát ki fogja bővíteni. Jelenleg II., III. és V. osztályok vannak Aradon.

5. *A siketnémák temesvári intézete* szintén bővült egy osztály-

lyal. Jelenleg I., II., III., IV. és V. osztálya van. Az intézet növendékei nagyobbbrészt az intézettel kapcsolatos asylumban voltak s vannak még jelenleg is elhelyezve, a következő tanév elejére azonban készen lesz az internatus céljaira szolgáló új épület is és a gyermekek ott nyernek elhelyezést.

6. *A siketnémák kolozsvári intézete* a mult évhez képest tovább nem fejlődött. Ez intézet szervezete ugyanis legalább ez idők szerint olyan, hogy csak minden második évben van felvétel. Jelenleg II., IV., VI. és VIII. osztálya van. Ily méretben már évek óta meg van.

b) A meglevő intézmények fejlesztésén kívül nem kevesebb gondja volt a szaktanácsnak új intézmények létesítésére is.

1. A mult évi jelentésomban volt szerencsém említeni, hogy *Kolozsvár* városa, nevezetesen Szvacsina Géza polgármester egy, a vakok oktatási céljaira szolgáló intézmény létrehozásán is fáradozik. A kezdet üdvös eredménynyel végződött: a vakok második országos intézete 1900. október 15-én Kolozsvárott 9 növendékkal megnyílt.

2. *A siketnémák és vakok kecskeméti új intézménye* azonban egészen az 1900.-dik év munkája. A szaktanács ugyanis e fogyatékosok oktatásának előmozdítására felhívást és tervezetet dolgozott ki, (*I. Függelék*) melyben az oktatható siketnémák és vakok számbeli adatainak feltüntetése mellett kimutatja azon módozatokat, melyek mellett ily intézmények legkönnyebben és legcélszerűbben volnának felállíthatók. E felhívást megküldötte az összes városi és megyei törvényhatóságoknak, egyházi főhatóságoknak és vidéki hírlapíróknak. *Kada* Elek Kecskemét város nagyérdemű és humanus gondolkodású, polgármestere belátván, hogy itt késlekedni csak mulasztás lenne míg azonnal tenni a humanus érzés és a rohamosan fejlődő város iránti nemes kötelesség: egy alkalmas telek és megfelelő iskolaépület, nem különben az anyagi kiadások felajánlásával megnyerte Ő Excellentiáját, hogy Kecskeméten 1900. őszén az állam és város együttes hozzájárulásával egy kéttős célu iskola nyíljk meg a vakok és siketnémák számára. Ha ez iskolának jövőjében is annyi érdeklődés és jóakarát nyilvánul a város részéről, mint a mily magasán szárnyaló nemes gondolkodás vezette azt a kezdetnél: a *Kada* Elek nevét a *Szvacsina* Géza, *Telbisz* Károly és *Salac* Gyula díszes neveivel együtt említeni el nem felejtí soha az utókor.

3. Ily kezdetről, mely egy év alatt befejezést is nyerjen, ritkán tehetünk említést. Sokszor évekig kell egy csapáson újra meg újra ismét járni, hogy valamelyes kész eredményt felmutathassunk. E sikertelennek látszó munka azonban nem csüggesztheti el a szaktanácsot, mert nem az a fődolog, hogy az arasson, a ki vet; fő az, hogy idejében vessünk, hogy aztán arathasson a közzó.

Igy *Szegeddel* több ízben kezdtünk már tárgyalást, a szaktanácsi eléadó személyesen is leutazott, hogy a siketnémák ottani oktatására 1889-ben megkezdődött s azóta folyton felszínen levő mozgalom a kívánt végre vezessen. És annak dacára, hogy a szaktanács minden lehetőét megtett, Ő Excellentiája nevében elment a végső

határig s magában a város intéző köreibben sem mutatkozott ellenmozgalom: az ügy máig sem jutott dűlőre. A jelek azonban úgy mutatkoznak, hogy az eszme annyira érett már, hogy a jövő év bizonyára meghozza a sikert. Folytatott még tárgyalást a szaktanács Hódmező-Vásárhelylyel, Hevesmegye tanfelügyelőjével és Jolsva város polgármesterével egy-egy ottan, vakok és siketnémák számára felállítandó iskola ügyében. Az eszme ez idő szerint nincs ugyan még kialakulva egyik helyt sem, de a nyert értesülések elegendő alapot nyújtanak arra, hogy a két utóbbi helyt az eredmény reményével fejtsen ki további mozgalmat a szaktanács.

4. *A vakok budapesti kir. orsz. intézete* 75 éves múltja után most fejlődésének egy új fordulópontjához ért. Elérkezett a várva-várt idő, amikor belső terjeszkedésének megfelelőleg tágasabb és a sokoldalú célnak megfelelő újonnan épült falak közé léphet. A Hungária-körút és István-út sarkán a vakok palotája immár készen áll s a jövő 1901/1902. tanév elején megnyílik.

A király-utcai „Vakok-Intézete“ 1842-ben épült; beosztása mutatja, hogy ipari képzésre volt tervezve. Vezetői azonban az akkoriban külföldön is leginkább követett irányban haladva, csak a zeneoktatást fejlesztették ki benne a kézműoktatás elhanyagolása mellett, mely utóbbi csak 1895. óta jutott a magas miniszterium intézkedései folytán az előbbi föltt túlsúlyra. Az új intézet kb. 7100 □^o területen 3 épületből áll: anyaintézet, foglalkoztató- és betegpavillon.

Az anyaintézetben összesen 167 helyiség van. 150 növendék befogadására készült, kik ott legnagyobb részt mint alapítványos bennlakók teljesen ingyenes oktatásban és ellátásban részesülnek 7 éves koruktól fogva 9 éven át. Ez idő alatt 1 évig óvodába járnak, 5 évig az öt elméleti osztályt végzik, mely után ki-ki tehetsége szerint még 3 évi ipari (kosár- és székfonás, kefekötés, kötélverés.) avagy zenei kiképzésre lesz útvalva. A 9 év elteltével a növendék az intézet kötelékéből el lesz hecsátva s tetszése szerint vagy ön-álló műhelyt nyit, vagy a vakokat foglalkoztató műhelyekbe lép át, mely a Vakokat Gyámolító Orsz. Egylet vezetésére van bizva, hol szintén saját kezére dolgozik. A kilépett zenészek az Egylet kebelében egy zenekarba összefogva szintén részesülnek továbbképzésben.

A foglalkoztató, (melyet az intézettől az ekkoráig még meg nem nyitott Ida-útca választ el) szintén internátus és 25 vak férfi és 25 vak nő számára épült, kik ott mérsékelt áron lakást és étkezést kapnak, fennmaradt keresetükkel pedig szabadon rendelkeznek. Az egylet amennyire anyagi ereje és a helyiségek megengedik, más, nem az anyaintézetben nevelődött vakokat is felvesz a kosár- és székfonás, kefekötés vagy kötélverés elsajátíttatása céljából. E nagyarányú intézet, melyben a vakok oktatásának, nevelésének és gyámolításának minden ága képviselve van, méltán sorakozik a külföld hasonló nagy intézetei mellé s megépítésével a m. kir. közoktatási minisztérium a magyar vakok ügyének egy új korszakát nyitotta meg.

5. A „*Vakokat Gyámoló Országos Egylet*“ a mellett, hogy az ország vakjait anyagilag segélyezi,* egy „vakokat képző és foglalkoztató ipartelep“ tart fenn, melyben ma már 56 vak dolgozik: 28 mint kefekötő, 28 mint szék- és kosárfonó. Az 56 közül 30 az egyleti felügyelet alatt álló magáninternátusban nyer ellátást az egylet költségén, a többi pedig magánosoknál van elhelyezve, hol az egylet fizet értök. Az egylet helyiségei VIII. Szilágyi-útca 2. szám alatt vannak, hol az internátus bérletével együtt jelenleg 7180 korona laktört fizet. A kefekötő-műhely havonként 3200 korona értékű kefét, a kosárfonó műhely havonként 750 korona értékű kosarat készít, a székfonó műhely pedig 230—240 széket javít, illetve fon újra. Az egylet a vakok készítményeinek nagy részét vidékén értékesíti — helyben Király-útca 64. sz. a. és Kaplony-útca 1. sz. a. elárúsító helyeken árusítják azokat. Az áruforgalom nagysága az utóbbi hónapokban a 3000 koronát meghaladta, vagyis megközelítette a készült áruk értékét. E nagyobb forgalmat az egylet csak az utóbbi hónapokban tudta elérni, míg a múltban készített áruk nagy része raktárba került, mely az állami intézettől átvett 21391 korona 84 fillér értékű kefeáruval együtt ma már 36000 koronára emelkedett. Az egylet az iparoktatás terén a kecskeméti vakok foglalkoztató telepét is támogatja anyagi segélyezéssel.

A zenei továbbképzést az egylet azzal mozdítja elő, hogy a vak zenészek részére zongora-tanárt tart, ki őket állandóan tanítja. A vonós hangszeren játszó vakok részére pedig karmestert alkalmaz, ki nem csak betanítja őket, hanem nyilvános helyen leendő alkalmaztatásukról is gondoskodik.

Ujabbán az egylet az ipar oktatással kapcsolatban a vakokat elméleti oktatásban is részesíti.

6. A *gyengehetségű gyermekek iskoláztatása* érdekében két nevezetes alkotása jegyezhető fel a szaktanácsnak. Az egyik az, hogy a képezhető hülyék intézetében kísérletképen még az 1899-dik év folyamán felállított egy u. n. *kisegítő osztályt*, melyhez a következő évben még egy osztályt vett fel, úgy, hogy ma ott 25 növendék részesül megfelelő oktatásban.

Látva azonban a szaktanács, hogy egy ily kis iskola a főváros gyengehetségű számosabb tanulóinak aránylag is kevés, a balparti rész számára is létesített az 1900. év folyamán egyet a Kazinczy-utcai elemi népiskolában egyelőre 21 növendék számára. Ez iskola céljaira az iskola helyiséget a város adja ingyen, a jelenlegi tanerőt azonban, nemkülönben a tanszereket is az állam fizeti.

A gyengehetségű gyermekek ily külön oktatásának kívánatosságát nem tartom most a tények után szükségesnek, hogy fejtegessem, de rá kell mutatnom azon támadásokra, melyek bizonyára laikusoktól eredve, a nyilvánosság előtt inhumanusnak igyekeztek feltüntetni a szaktanács és a budapesti kir. tanfelügyelő azon fáradozását,

* 1900-ban 5000 koronát meghaladó összeget osztott ki segélyek címén.

hogy a gyengetehetségűek számára ily iskolák létesítenek. Nehézségekkel igen, de jóakarató támogatással nem találkozott a szaktanács. Jó szerencse, hogy azon többszöri támadások dacára sem tántorodott el a szaktanács az ő üdvösnek tartott eszméjétől, s az az iskolát létrehozta.

7. *A dadogók és más beszédhibákban szenvedők részére* Dr. Sarbó Arthur egyetemi magántanár és Skultéthy Lajos tanító tartott tanfolyamokat — mindkettő a székes-főváros területén.

Skultéthy Lajos, a képezhető hülyék budapesti intézetének tanítója a lefolyt időszakban 3 tanfolyamot vezetett, u. m.:

- a) 1899. szept. 15-től 1900. febr. 2-ig;
- b) 1900. február—júniusban és
- c) 1900. július 1-től augusztus végéig.

A kezelésre felvett hibásbeszédűek száma:

a) az első tanfolyamon	11
b) a második „	10
c) a harmadik „	14

Összesen: ... 35

A kezelés eredménye:

a) az első tanf. kitűnő	4,	jó	5,	kielég.	2,	alig kielégítő	—.
b) a másod. „	4,	„	2,	„	3,	„	1,
c) a harm. „	—,	„	13,	„	1	„	—.

Összesen ... kitűnő 8. jó 20, kielég. 6. alig kielégítő 1.

Dr. Sarbó Arthur, egyetemi magántanárnak Váradi Zsigmond segédkezése mellett az 1900. szept. 10-től dec. 15-ig tartott tanfolyamán 10 felvett dadogó közül gyógyult 2, lényegesen javult 3, javult 2, keveset javult 2, nem javult 1 növendék.

Ezekhez még egy harmadik tanfolyam létesített dadogók és más beszédhibákban szenvedők részére a siketnémák váci kir. országos intézetében mely 1901. jan. 3-án veendi kezdetét.

IV. A gyógypaedagogiai tanítóképzés.

Meg kell még emlékezni a gyógypaedagogiai tanítóképző azon újjá szervezéséről is, mely hivatva van az e téren működőknek egy részt magasabb, más részt kiterjedtebb képzést nyújtani. A tapasztalat ugyanis arra vezetett, hogy a vakok és képezhető hülyék tanítójának sok tekintetben nem lehet elzárkózni azon tudnivalók elől, melyek a siketnémák tanításánál érvényesítettek.

Így csak az érzékszervek élet- és bonctanát véve például, nem lehet kielégítő sem az egyik, sem a másik tanítóra csak egy-egy érzékszerv ismerete. Úgy szintén a beszédhangok képzéséhez és kijavításához is nem csupán a siketnémák, de a vakok és hülyék tanítójának is kell értenie. Így több-kevesebb rokonság és összevágás a többi tárgyak között is lévén, nem volt indokolt az a merev tagoltság, mely a képzők eddigi szervezetében meg volt, sőt szükségképeninek mutatkozott, hogy a rokon tárgyak és foglalko-

zások egybevetésével, alaposabb kifejlesztésével egy-egy tanító mind a három oktatási ágban jártasságot szerezzen: azért a hármas tanítóképzés egyesítettett.

E didaktikai elvi okon kívül ez ügyben nagy súlyú érvnek vétetett a fogyatékos érzékű gyermekek tanításügyének általánosítása is.

A fogyatékos érzékű gyermekek tanítása ugyanis, tudvalevő dolog, hogy sokkal költségesebb, mint az épérzékűeké s épen ez okból nincs elég intézet még most sem számukra. Hogy tehát ily intézetek létesítése a jövőre megkönnyíttessék, a növendékek tanítása pedig kevesebb költséggel legyen eszközölhető: a tanítóképzés egységesítése egyik hathatós eszköznek mutatkozott erre.

Mínthogy pedig e három oktatási ág között a legtöbb tanulmányt a siketnémák tanítása kívánja, a képzés központjául ez az oktatási ág vétetett s az egységesített tanítóképzés helyéül a siketnémák váci kir. orsz. intézete jelöltetett ki.

VI. A siketnéma-oktatás általánosítása.

Mínthogy hazánkban körülbelől 5000 tanköteles korú siketnémából még mindig csak 494 részesül ez időszerint oktatásban, 1800 vak közül pedig csak 111: a szaktanács nem szűnik meg keresni azon módokat, melyek mellett e fogyatékosok oktatásügyét népszerűbbé, általánosabbá tehetné. Habár a szaktanács is belátja, hogy pl. ez intézményeknek az ország geographiai beosztását szem előtt tartó felállítása helyesebb volna, mint pl. Arad és Temesvár között esetleg még egy új siketnéma-intézetet létesíteni, holott a nyugati és északi részen ily intézmény egy sincs: de a szépnek látszó elmélet tervét rendszeren az anyagi eszközök elégtelensége szokta áthúzni. Ott vesszük fel a kezdeményezés fonalát mi is, a hol lehet.

Számolva tehát azzal, — a mint kell is — hogy ez ügy a legutóbbi időkhöz el volt hanyagolva, hogy a társadalom, még most sem elég érdeklődéssel karolja fel ez ügyet, hogy az állam gépezetében a fogyatékosok oktatásügye egyebek miatt még mindig nem nyerhetett oly jelentőséget, mint a milyet elfogulatlanul ítélve is megérdemel s főképen: látva azt, hogy több mint 4000 siketnéma semmi oktatásban, nevelésben sem részesül, a kikről pedig bármi módon is illik, kell és kötelességünk gondoskodnunk: megkísérelte a szaktanács, hogy az ügy fejlesztési fonalát ott vegye fel, a hol a természetes fejlődés első lépcsője mutatkozik.

Hivatkozik ugyanis a szaktanács az 1868. évi XXXVIII. és az 1891. évi XV. törvénycikkeknek a népoktatás és kiseddovásra vonatkozó intézkedéseire, mint a melyek a vakot és siketnémát nem zárják ki az illető iskolákból: felkérte Ő Excellentiáját, hogy az idézett törvényeknek oly végrehajtását rendelje el, mely a siketnémát és vakot is befogadja azon iskolákba, melyekből tulajdonképen kizárva nincs, de a melyekbe nem fogadják be.

Elegendő kiképzést ez iskolákban természetesen nem nyerhet sem a vak, sem a siketnéma, de valamelyes oktatást és nevelődést feltétlenül mégis csak igen.

Már ez is több az eddigi semminél s e mellett az egy csoportba összegyűlő e fogyatékosok láttára a tanítók és törvényhatóságok figyelme is felhívatván, lehetetlen, hogy valamelyes jobb intézkedésnek szükségét inkább ne éreznék és valamit érdekökben ne tennének az alkotásra hivatott tényezők. És lehetetlen, hogy Magyarország 28—30 ezer tanítója közül ne akadna egy-pár humánusan érző és magasabban gondolkodó, a ki az ő működése környékén egy-egy kisebb ily specialis intézménynek lelkes bajnokává ne lenne.

Es hogy e számításunk minden előkészület nélkül ne legyen, gondoskodott a szaktanács, hogy a siketnémák és vakok oktatásának népszerű ismertetése céljából a szülők, törvényhatóságok és tanítók, tanfelügyelők részére egy tájékoztató könyv bocsájtassék ki. E könyv elolvasása után az érdeklődő tanítók számára egy előzetes tanfolyam tartatnék, melyen a siketnémák és vakok oktatásának gyakorlati részével annyiban megismerkednének, hogy működési helyükön ily fogyatékosokkal foglalkozni akarván, minden ismeretnek hijával nem lennének. A kik aztán e tanítás-módra különösebb kedvet és képességet éreznek magukban, rendszeres vizsgálatot tehetnek idővel, a mi anyagi előhaladást is biztosítana számukra. — A tanerő-szerzésnek e módja mellett a meglevő tanítóképzés is megmarad, hogy a jelenleg meglevő s állítandó intézmények személyi szükségletete fennakadás nélkül kielégíthető legyen.

VII. Szolgálati és fegyelmi szabályzat.

A gyógypaedagogiai oktatás tanügyi részének fejlesztésével gondoskodni kívánt a szaktanács az e téren alkalmazottak anyagi ügyeiről is. Kezdetben ugyanis csak a váci intézet volt meg, melynek egynéhány tanárjáról kezdettől fogva mindig különleges módon úgy történt gondoskodás, hogy legtöbb szolgálati idejük 30 évben nyert kifejezést, fizetésük és címük pedig a középiskolai tanárokéval vétetett egyenlőnek. Idők múltával azonban, midőn e téren is mindinkább a kívánt paedagogiai alapkészültséggel bíró ifjak vétettek fel gyakornokokként, ügyeiknek elbírálásánál mindinkább a népiskolai intézményekre vonatkozó intézkedések szolgáltak zsinórmértékül. A helyzet azonban teljesen még sem alakult át, mert némelyek még most is teljesen a régi jogok élvezetében vannak, másokra csak részben terjednek ki azok, míg végre mások egészen a népiskolai intézmények rendelkezései szerint bíraltatnak el. Szükségnek mutatkozott tehát, hogy a jogok és köteleességek határvonala biztosan megjelöltessék nemcsak azért, mert az iskolák és intézetek száma is szaporodott azóta s még fog növekedni ezután is, hanem mert a gyógypaedagogiai oktatás-ügy egyesített s az elbírálandó esetek is számosabbak; másfelől pedig úgy az egyesek

érdeke, mint az állam tekintélye is megkívánja, hogy a jogok és kötelességek félremagyarázást kizárólag szigorúan körülírassanak.

Ez indokoktól vezéreltetve tett a szaktanács Ó Excellentiájának javaslatot, hogy a gyógypaedagogiai intézetek alkalmazottai részére egy oly részletes szabályzatot dolgozthasson ki, mely egyéges alapon legalább egy időre legyen hivatva biztosítani a kívánt egyöntetű eljárást.

E tervezetre felszólítottak az összes gyógypaedagogiai intézetek. A beküldött munkálatokból egy, közelebbről egybehívandó bizottság lesz hivatott javaslatot készíteni.

Ezekben volt szerencsém — mélyen tisztelt szaktanács — egy év működéséről beszámolni.

Mielőtt azonban ennek szíves tudomásvételét kérném, szintén kötelességemnek tartom, hogy egynémely hiányosságra is felhívjam az igen tisztelt szaktanács figyelmét, ha talán máris nem vette volna észre azokat. Így: az egyes intézetek fejlődésének egyik akadályja az, hogy az osztályok számának szaporodtával a felsőbb osztályok növendékei fogynak. Ezért, ha minden egyes iskolához vétetik is fel évenként egy-egy új I. osztály, a növendékek száma azért arányosan nem emelkedik. A másik hiányosság az adminisztrációra vonatkozik. Ugyanis a szaktanács mostani szervezete szerint minden jó akarat mellett is gyakran megtörténik az, hogy egynémely gyors elintézésre váró ügy hosszabb idő alatt nyer elintézését, mint a hogy azt egyik-másik iskola, vagy személy érdeke méltán megkívánná. Ezeknek orvoslására jelen alkalommal nem kívánok concret javaslatot tenni és esetleg vitába menő határozatot most provokálni; gondolom: lesz reá már közelebbről is alkalom. Inkább arra használom fel e jelentéstétellel járó kedvező és szerencsés helyzetemet, hogy a mint eddigi igyekezetemmel, úgy most is az érdemet a kellő világításba helyezve a történeti hűség kedvéért örömezt megjegyezzem, hogy mindazon elért sikereket és üdvösnek látszó kezdeményezéseket, melyeket eddig felmutattunk, csak úgy voltunk képesek elérni, hogy szaktanácskozásunk nagyérdemű vezetője a kötelességteljesítésben mindenkor fénylő példánk, az ügyek elbírálásában előre látó és bölcsen döntő elnökünk volt, a végrehajtásban nemcsak energikus hivatalfőnök, de emberiesen érző tisztviselő is, ki személyesen ismervén mindannyiunknak ügyes-bajos dolgait a személyi méltányos érdekeknek is leghivatottabb képviselője és védője volt.

Mindezeket kész örömmel valljuk be ily nevezetes alkalommal. Mély hálára vagyunk ezért lekötelezve nagyrabecsült és szeretett személye iránt, kit Ó Excellentiája saját szavai szerint az ő alter egojaként adott főnökünkül.

Ezért Ó Excellentiája iránt érzett mély tiszteletünknek és hálás köszönetünknek őszinte kifejezésével végezvén évi jelentésemet, kérem az igen t. szaktanácsot, hogy azt tudomásul venni kegyeskedjék.

Vác, 1901. január hó 3-án.

Borbély Sándor,
szakt. eléadó.

A mi egyesületünk.

A „Gyógypaedagogiai Szemle“ f. évi február hó 1-én megjelent számában Németh László kartárs hozzászól a „Siketnéma intézeti tanárok orsz. egyesületé“-nek kérdéséhez s mint ő mondja, megszívlelendő őszinteséggel írja le a szóban forgó tárgyra vonatkozó nézeteit.

Elolvastam a cikket, megfontolás tárgyává tettem annak tartalmát s most legyen szabad nekem is e tárgyhoz egy pár megjegyzéssel hozzájárulnom. Sokan a kartársak közül talán azt fogják mondani, hogy megjegyzéseim fölöslegesek; s talán igazuk is volna abban az esetben, ha az írott szó hatalma nem volna oly nagy, mint a milyen tényleg s nem kellene attól tartanunk, hogy esetleges hallgatásunk esetén illetékes helyeken oly színben tűnhetnénk fel, mint a kik Németh kartárssal a szóban forgó kérdésben egyetértünk. Meglehet, hogy vannak kartársaink között 2—3-an, a kik hívei Németh kartárs eszméjének, ez azonban nem gátol meg abban, hogy én e kérdésben ellenkező hitvallásomat nyíltan ki ne mondjam.

A cikkben két kérdést találunk fejtegetve. Az első:

„Eljött-e már az egyesület alakításának ideje?“ A második: „Megértünk-e az egyesület alakítására mi, a kik ezt az egyesületet alakítani akarjuk?“

Az első kérdésre maga a cikkíró is igennel felel, tehát ezzel nem is foglalkozom. — Foglalkoznom kell azonban egy kissé a második kérdéssel s ennek kapcsán a cikk többi részeivel is.

A főokokat, a melyek ezelőtt 5—6 évvel megghiúsították egyesületünk továbbfejlődését, nem óhajtom ezúttal fölhozni. Az elhallgatott okok mellett csak azt hozom fel, hogy tudomásom szerint épen az okozta az akkori egyesületnek csirájában való elhalását, hogy az akkori minden tekintetben átmeneti időben, a vakok és a hülyék intézeteinek tanerői is bevonattak az akcióba.

Most, midőn megerősödve önálló egyesületet akarunk alkotni, cikkíró ismét arra törekszik, hogy itt is egy kalap alá hajtson bennünket. Csodálom cikkírónak eme álláspontját; csodálom pedig azért, mert tudom, hogy ő is egyike volt azoknak, a kik a múlt iskolai évben a tanerőképzés egyesítése ellen emeltek szót. — Miért tartja helyesnek az egyesület együttes alakítását, mikor a tanerőképzés egyesítését helytelenítette?! Vagy talán azért, mert épen az ő vezetésé alatt a siketnémák iskolája mellett vakokat foglalkoztató műhely is fenáll? Ez nem lehet elég ok arra, hogy ott a hol *nem kell* egyesülnünk, ne alkossunk önállóan egyesületet. — Cikkíró mint szakember minden bizonynyal tudja épen úgy mint én, s mint mindenki, hogy a mi speciális oktatásunktól a vakok és hülyék oktatása oly távol áll, mint Makó Jeruzsálemtől. — Az, hogy a miniszterium egy státusba sorozott bennünket siketnéma intézeti tanárokat, a vakok és hülyék intézeteiben működő kartársainkkal, semmi

körülmények között nem ok arra, hogy a szóban forgó egyesületünket csakis az ő bevonásukkal létesítsük.

Azt kérdi a cikkíró, hogy elég érettek vagyunk-e arra, hogy egyesületet alakítsunk. Igen is érettek vagyunk erre, *mert szükségét érezzük egy ily egyesület létesítésének; bízunk önmagunkban, mert tudjuk, hogy egyedül is megálljuk a sarat; nem szorulunk senki szellemi gyámkodására.* Akkor nem volnánk érettek, ha szükségét éreznők annak, hogy belevonjuk akciónkba a vakok és hülyék intézetei tanerőit is; ha nélkülök nem tudnánk egyesületet alakítani. Bennünket egyesületünk létesítésére legfőképen paedagogiai okok késztetnek. Mi nem banketteket akarunk gyűléseink alkalmával rendezni, ahol megfér egymás mellett mindenféle mesterség; mi azért óhajtunk egyesületet alkotni, hogy ott a siketnéma oktatásra vonatkozó szakkérdéseket tárgyaljuk, ehhez pedig sem a vakokat sem pedig a hülyéket oktató kartársakra szükségünk nincs, mert hiszen 1—2-nek kivételével úgy sem értenek azok a mi mesterségünkhöz, miképen mi sem értünk az övékéhez.

Azt mondja a cikk, hogy a jövő nemzedék már nem lesz három osztályba sorozva, hanem hogy ugyanazon egyén mind a három osztályt képviselni fogja. Én az ellenkező véleményen vagyok, mert meg vagyok róla győződve, hogy idővel be fogják az intéző körök is látni, miszerint a mostani tanerőképzés tarthatatlan. Mert vagy kell a vakok és hülyék oktatásával foglalkozóknak külön képezés, vagy pedig nem. Ha igen úgy *nem lehet* őket, a siketnéma intézetek tanáraival együtt képezni, — mint a hogy a külföldön sem kell, — úgy *nem kell, sőt nem is szabad* őket két esztendőn át nem nekik való dolgokkal foglalkoztatni.

A cikk azt mondja, hogy az egymás iránt érzett harag és ellenszenv az, a mely arra készített bennünket, hogy a hülyék és vakok intézeteiben működő kartársakat kizárjuk létesítendő egyesületünkéből. Oh, nem, mi nem haragszunk senkire, sőt vannak kérdéses kartársaink között olyanok is, a kiket szeretünk, de azért még sem óhajtjuk velük közösen megalapítani egyesületünket, mert oktatásuk, mint szakoktatás bennünket siketnéma intézeti tanárokat egy cseppet sem érint, sőt talán nem is érdekel s vizont.

Igaz, hogy mi fel szeretnők a velök való minden tekintetbeni közösséget bontani, de vizont ők még jobban szeretnék ezt. Lépten-nyomon hallhatók abeli panaszaik, hogy előmenetelüket mi gátoljuk; anyagi boldogulásuk, emelkedésüknek mi vagyunk a kerék kötői; ami intézeteink az ő intézeteik rovására emelkednek stb. Ilyen s ehhez hasonló panaszaik mindennaposak. Erővel szabadulni szeretnének mitőlünk, mert hiszen ők is érzik, ők is tudják, hogy mi nem valók vagyunk egymásnak.

Ezeket tudva, indokolt volna-e hát az, hogy őket egyesületünkbe való belépésre szólítsuk fel. Miért tegyük ki magunkat annak, hogy felhívásunkat bármily alakban is visszautasítsák. Ők nem érzik szükségét annak, hogy velünk közelebbi érintkezésbe lép-

jenek, sőt határozottan állítom, hogy ellenszenvvel viseltetnek irányunkban, miért érezzük hát mi annak a szükségét, hogy olyanokat hívjunk be egyesületünkbe, a kiknek titkolt és nem titkolt céljuk erővel elszakadni mitőlünk.

—h—n.—

Adatok a siketnémák váci orsz. intézetének százados múltjához.

Közli: *Borbély Sándor.*

V. Az intézet megnyitása.

Hogy a siketnémák váci intézete felavatásának és megnyitásának napja, a mely intézet igazgatóságát a hitoktatói tiszttel egyetemben Ő Főlsége Kegyelmesen teljes című Uraságodra ruházni méltóztatott, a legközelebbi augusztus hó 15-ikére vagyis Nagy Boldogasszony nájára tűzetett ki, azon útasítással jelentem Uraságodnak, hogy a fentjelzett határidőre nyolc fi és két leány növendékkel, a kik a bécsi intézetből lesznek elhelyezendőek, nemkülömben a kijelölt tanárokkal haladéktalanul megjelenjék és hivatalának teendőit az Almássy Antal Királyi biztostostól, a magas királyi Helytartó Tanács titkárától hivatalos kinevezésével együtt átveendő utasítás értelmében megkezdje. Melyekkel egyebekben kiváló tisztelettel maradok teljes című Uraságodnak szolgálát kész híve *Gróf Brunsvik József.* — Pozsony 1802. jul. 26.

VI. Simon Antal igazgatói kinevezése.

Ő Császári-Királyi Apostoli Főlsége Magyar Helytartói Tanácsának nevében Tisztelendő Simon Antal Urnak hivatalosan tudtára adatik, hogy a siketnémák váci intézete igazgatójának tiszte, azon kötelezettséggel azonban, hogy ama Házban egyúttal a hitoktatói teendőkben is eljárni tartózzék, Ő Főlsége által kegyelmesen Uraságodra ruházott és hogy évi fizetése augusztus 15-étől kezdve mint a maróthi állami alapítványi fiók-pénztárnál kiutalványozandó összeg 800 frtban állapított meg.

Ezt ennél fogva azért tudatom Uraságoddal, hogy a fent említett állás teendőit az Almássy Antal királyi biztostól és központi titkártól hitelesen kezéhez juttatandó útasítás értelmében megkezdje és közmegelégedésre teljesítse. Gróf Brunsvik József. Az 1802-ik évi július hó 26-ikán Pozsonyban tartott Magyar Helytartó Tanács határozatából. Lang (?) Sámuel.

A kiejtésre való tanítás.

Kerner J. „Die Artikulationsstufe“ című cikksorozatának szabad fordítása, mely a „Blätter für Taubstummtenbildung“ 1899. évi 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 23. számában jelent meg.

(Folytatás.)

A többi között azt mondta neki egy korosabb és ismeretes szakember, hogy mindegy az artikulálás megtanulására nézve, akár 4, akár 5, akár 6—7, vagy 8 éves a siketnéma gyermek. Egy másik azt tartotta, hogy nem batároz, 8, 12, vagy 14 növendékük van-e. Egy harmadik 6 hét alatt fejezi be az artikuláció fokát, egy negyedik kartárs meg 6 hónap alatt. Ez a tükör mellett, mint egyedül eredményesen használható segédeszköz mellett képes sikra szállni, amaz pedig sohasem máson, mint az íráson gyakorolja be a szóhangokat és szókat, sőt van olyan is, aki mindenféle arcintorítások és jelek kíséretében végzi ezt. Vannak, kik nem is tartják szükségesnek az egyes szóhangok külön való begyakorlását, hanem minden előzmény nélkül azonnal a normál szavakkal kezdik a tanítást. Kifejtik ugyan némelyek az egyes hangzókat, de csakhamar megakadnak egy-egy jelentésményes szóhang-kapcsolaton és elhanyagolják ilyenek kedvéért a benső képzet keltését s a szóhangok külső artikulációját. Mindezek az egymástól homlok-egyenest elütő eljárások egy közös okra vezethetők vissza; ugyanis a siketnéma lényegének félreismeréséből származnak ezek, valamint azon nehézségek ismeretlen voltából, melyek a hangzó nyelv benső s külső alkatrészeinek elsajátításánál még az ötérvékü emberre nézve is járnak. Azt célozzák ugyan ezekkel az eljárásokkal s külső segédeszközökkel, hogy megkönnyítsék a siketnémának az artikuláció megtanulását, valójában azonban oly igényeket támasztanak ekép a gyermekekkel szemben, melyek az erejüket messze túlhaladják, amennyiben az optikai ajak-szóképek, a szó írott képeinek, vagy a jelnek előnyben való részesítésével meggátolják a hangos szóznak előtérbe nyomulását. Ilyen körülmények között talán még az ötérvékü gyermek sem volna képes szóhangokban gondolkodni s a német tanmód ellenségeinek igazuk van, ha azt állítják, hogy erre a siketnéma képtelen. Csakhogy ezt így kell kiigazítani: ez a hibás tanítási eljárás teszi erre képtelenné. Hogyan is juthatna a siketnéma gyermek eféle eljárásokkal a szóhangok világos képzetéhez! Nem is lehet ezt oly könnyen elérni, mint ahogyan gondoljuk! Elsőben szóhang-émlékezetet kell a siketnémánál teremteni s ezt a tért meghódítani; vagyis az idegutakat kell az artikulálás számára mozgékonyakká tenni, mielőtt a nyelv használatára tanítanók őt. Hogy ezt az előfeltételt lehetetlen pár hónap alatt megnyerni, bárki könnyen beláthatja. Aki valamikor falusi iskolában tanított, az tapasztalhatta, hogy mily hiányos ott a kezdők beszédkészsége s hogy mily fáradságába került azokat érthető kiejtésre és olvasásra szoktatni.

És még mily vesződséggel jár az irodalmi nyelvtől lényegesen eltérő nyelvjárások leküzdése. Nem hiszi Kerner, hogy (pl. Németországban) a mecklenburgi, felső bajorországi vagy szászországi népiskolai tanítók az ő kezdőiket 6 hét vagy akár 6 hónap alatt is az új német irodalmilag helyes kiejtésre megtaníthassák. Mennyivel fáradságosabb dolog a siketnémának az artikulációt mesterséges módon megtanúlnia.

Abban az állításban tehát, mely szerint az artikuláció fokát, a melyen a kicsi siketnémák a technikai beszélést s írást elsajátítják, 6 hét vagy 6 hónap alatt is be lehet vagy be kell fejezni, határozott önámítás rejlik, mit Kerner egyik szakembernek sem tud megbocsájtani, ki a gyakorlat

mezején hosszasabban működik, avagy — szerinte — esetleg másoknak a tévútra való vezetése foroghat fenn. Ez egyik főoka ama sajnálatos jelenségeknek, melyek a mi szakoktatásunk terén már is mutatkoztak; mert sokan, kik kellene, hogy ezt elérjék, elkeserednek s végre is az egész dolgot szédelgésnek tártják és túlteszik magukat az akadályokon, ahogyan éppen nem volna szabad nevelőnek tennie. Az ilyen esetekre való tekintettel sürgeti Kerner azt, hogy a mi eljárásunkat egységes alapra fektessük, mely szerint a tan. ismerve a nehézségeket, tervszerűen küzdhesse le ezeket. És bár egyik tanmenet sem óvja meg a tanárt a fáradtságtól s megerőltetéstől, de okvetlenül megvédi őt a laikusok szakértelem hiányából eredhető beavatkozásától, idegen önkénytől az ötletszerűségtől, valamint az izgatottságtól, bizonytalanságtól, sietségtől, túlzástól és hézagos eljárástól, miktől a gyermekek szeleme, kedélye s érzése ily zsenge korban vajmi könnyen szenvedhet s eltompulhat.

Az egész első kurzusban, mely 6—8 hónapig tarthat el, csak az egyes (izolált) hangzókra tanítja Kerner a kezdőket, mi mellett megfelelő szelid bánásmódot alkalmazva a gyermekek kedélyi életére kíván legfőbb tekintettel lenni; a nélkül azonban, hogy őket elkényeztetni akarná. Tudatában van Kerner annak, hogy az artikulációra vonatkozó ezen eljárásával mennyire eltér az általánosan meggyökerezett szokástól. A ki azt hiszi, hogy nem maradhat ily sokáig értelmes szócskák nélkül annak végre engedték még néhány ilyennek a begyakorlása. Az egyes gondolatokra vonatkozó ezen aphoristicus szócskáknak szerinte mi céljuk sincs. Jóllehet némi előnnyel járnak az artikulációra nézve, de annál hátrányosabbak a beszéd-képesség kifejlődésére, mert ezek mind megannyi parancsoló alakok. A természetes, a tudatba beékelődött s a betűvel bensően összenőtt egyes hangzó hasonlíthatatlanul becsebb szerezmény, mint egy aphoristicus szócska, mert az a beszéd valódi eleme s a gyermek gondolkodás-módját nem torzítja el. Sajnos, hogy a jelentségeket, melylyel a biztosan s tisztán artikulált egyes szóhang a beszédre s a siketnéma beszédtanulására nézve bír, megközelítően sem méltányolják. Többszörösen felmerült már a kérdés, hogy a felső fokon miért romlik el oly feltűnően az artikuláció? Ez onnan van, hogy elhomályosulnak az egyes szóhangok, mert az alsó fokon futólagosan s csak mintegy külsőleg gyakoroltattak be, később pedig nem részesülnek a még mindig szükséges ápolásban. Kíséréljük meg — mondja Kerner — ebben az esetben a felső fokon lévő növendékekkel az egyes szóhangokat kimondatni, kétségkívül hibás szóhangképzésre fogunk akadni. Egynémely szóhangok csaknem teljesen kiestek tudatukból s így beszélésök szükségkép hézagos, érthetetlen s elmosódó lesz. Jóllehet hangokból áll az most is, de hiányosan artikuláltakból, melyek lehetetlen, hogy a siketnéma gondolkodásának alakjául szolgáljanak. És mily fáradtságba kerül az artikulacionális hibák javítása aztán ilyen gyermekeknél! Elég gyakran nem is sikerül; azoknak meghallgatása pedig kínosan érinti a megfigyelő hallgató érzékét és egyetért abban mindenik szakember, hogy artikulacionális hibáknak ritkábban volna szabad előfordulniok a felső fokon és hogy egyszersmind könnyebben elháríthatók azok ott, minl az alsó fokon.

És tényleg eltűnnek ezek a vizátságok és majd gyorsan ki lehet a hibákat javítani a felső fokon is, ha az egyes szóhangokat előbb egyenként szorgosan kifejítjük, begyakoroljuk, azokról világos képzetet alkotunk a gyermek lelkében és eredeti tisztaságukban meg is tartjuk, úgy, hogy azok bármikor is mintegy rendelkezésére álljanak. Ennek elérése végett azonban kell, hogy a képzés egész folyamán keresztül naponta gyakoroljuk a növendékekkel a szóhangokat a schéma egyik vagy másikféle sorrendje

szerint. Hivatalos revíziók alkalmával kellene, hogy a revisor mindenik osztályban előbb az egyes szóhangokat mondassa fel a schémán a növendékekkel. Ha azokat a gyermekek tisztán, könnyedén s lazán ejtik ki, a tiszta beszéles fölfeltétele már meg van nyerve, valamint hogy biztos, hogy a mégis felmerülhető hibákat könnyen s gyorsan ki is lehet javítani. Alig lehet valamely jelenség okát könnyebben elgondolni, mint azt, hogy miért romlik el nagyobb növendékeink kiejtése. Természetes, hogy nem könnyű dolog a szóhangok kifejtése és begyakorlása és még alkalmatlanabbak főképp a tanárra nézve ezek a naponta ismétlődő gyakorlatok. Ehhez még az is járul, hogy a felső fokon működő erők már magasabb dolgokkal foglalkoznak, semhogy az artikuláció tanításának psycho-physiologiai sphaerájába mélyedjenek. Mindaddig azonban, míg sajnáljuk a fáradságot, vagy bármiféle okból el kell hagynunk az egyes szóhangoknak az ő tisztaságukban és természetességükben való fentartását és tökéletesítését, mindaddig rendszerint rosszabbodni fog növendékeink kiejtése a felső fokon.

Most még az a kérdés tölul akaratlanul is előtérbe, hogy ezek a folytonos artikulációs gyakorlatok nem rabolnak-e el sok időt? Ez egészen attól függ, hogy miképen intéztetett a dolog kezdettől fogva. Ha ugyanis nem adatott a kiejtésnek tiszta s intensiv alap s ha később sem fordítottak arra a fennebb kifejezett gond, akkor a gyakorlatok fölötté fáradtságos s erőltető munkát szereznek az illetőknek. És ugyancsak látható kedvetlenséget fognak tanúsítani a nagyobb növendékek e gyakorlatokkal szemben, főképp, ha javítás céljából velők érzékelteni is kénytelenek vagyunk. És nem is illendő dolog, hogy 14—16 éves leányok s fiúk a tanár nyakán s mellén érzékeljenek. De éppenséggel meg nem engedhetőnek tartja ezt Kerner akkor, ha tanítónő működik ilyen osztályban.

Ha ellenben kezdettől fogva alaposan van begyakorolva a hangzósor, a szókéng képzetéről s annak kiejtéséről lassankint világos tudatot szereztek a gyermekek, ezen kívül pedig lelkiismeretesen tovább ápolattak, akkor a felsőfokon az egész schémát 5—10 perc alatt végig lehet mondani. Ez pedig összehasonlíthatlanul nagy előnyt jelent azokkal a végnélkül való javításokkal szemben, melyekre különben szükség van a nélkül, hogy a kiejtésnek határozott s tartós javulását biztosítanak.

II. Kurzus.

Az egyes szóhangoknak ezután is folytatandó ismétlése, tökéletesítése és megrögzítése mellett a II. kurzus a szóhangkapcsolatok rendszeres egymásutánját s az első beszédtanítást öleli fel. Az utóbbira nézve a következőket adja magyarázatul:

Gondolkodásunk, benső érzésünk s életünk beszélés által jut kifejezésre. Hogy a siketnémák nem bírják a szónyelvet s természetből fogva a jelekre vannak utalva, ez tudvalevő dolog; ellenben az ő szellemi életüket képzelő erejüket s általában gondolkodásukat illetőleg az újabb időkig kétség forgott fenn és mindenkor nehéz lesz annak terjedelmét és minőségét egész biztossággal megállapítani. Gondolati anyag s általában gondolkodás nélkül azonban még műveletlen állapotában sincs a siketnéma. Tapasztalhatjuk s láthatjuk ezt a különféle életkörülmények között tanúsított magatartásából, valamint jelyelvéből, mely az ő érzelmeit és szellemi életét visszatükrözi. Ha a nyelvet két kétfelé, t. i. belső részre, vagyis gondolati anyagra, s egy külsőre, vagyis a szóra osztjuk, akkor a mi beszédtanítási törekvésünknek az a feladat jut, hogy annak külalakjára, vagyis a szókra úgy elemeik, mint ezek kombinációja tekintetében, mint teljesen új dolgra

kell a siketnémákat megtanítanunk. Ellenben gondolati anyaga s gondolkodása már van a siketnémának; csak az a kérdés, hogy mit használhatunk abból fel s hogy át kell-e azt alakítanunk s hogyan? E kérdés megvitatása nagy fontosságú, mert itt rejlik egy nagy hiba, mely a siketnémák nyelvtanításánál elkövetetik.

A siketnéma fennmaradt érzékeivel vesz tudomást a világról. Csak-hogy soha sem lépnek fel az észrevett dolgok és állapotok elszigetelten, hanem mindig különféle vonatkozásaikban egymással s az emberrel. Mindezek a viszonyok a szónyelv által öntetnek határozott formába, mely aztán, mint ilyen, létezik a tudatban. A pszichológiai végbemenés, mely szerint a gondolati anyag megfelelő szóbeli alakjába tétetik át, abban áll, hogy az egységes szemléletet, vagyis a szemlélésnek még kifejetlen alakját egyes képzeteire szétbontjuk, ezeket egymáshoz való viszonyukra nézve megvizsgáljuk, megfelelő szavakba öltöztetjük s az után ismét egy szellemi egésszé egyesítjük és kifejezzük. Például ez a mondat:

„A kertben virágzik egy fa“. A szemlélés kifejetlen alakjában ez: „virágzó egy fakert.“ Csakis a szónyelv teszi aztán a szemléletet a gondolat külső alakjába át, a jelzett pszichológiai végbemenés szerint. A tanítás faja pedig, mely ezt a végbemenést elősegíti, nem más, mint a szemléltető oktatás. Ennél messzebb terjedő feladattal nem kellene, hogy bírjon. Az a gondolatnyilvánítás tehát, mely az összetartozó képzeteket s azoknak viszonyát teljesen kifejezésre juttatja szavakban, az a mondat.

És nem csupán a képzetek, meiyek egy szemléleti csoportba tartoznak, hanem ezek a csoportok — illetve körök is kellő viszonyba lépnek egymás között, és a szónyelvben találják kifejezésük megfelelő formáját. Szónyelv nélkül csak tárgyképekből, jelenségekből vagy szemléleti csoportokból áll a mi érzéki észrevevéseinkből alakuló gondolatanyag; és a beszélésre képtelen egyén, azaz olyan, ki nem bír szónyelvvel, nemcsak gondolkodik, hanem szintúgy közli gondolatait, mégpedig képekben, amilyenekben azokat lelke befogadja, felvette. E mellett megjegyzendő még, hogy olyképen alakul dicitója, hogy mindig az érzékeit leginkább s legelőbb érintő részleteket bocsátja előre, melyek az ő subjectiv énjére nézve az adott situatióban legfontosabbknak látszanak. Amily egyszerű, nyomatékos és jelentémdús azonban ez a kifejezésmód, ép oly szűk határok között mozog; mert csak a tulajdonképeni érzékműszerek körébe illő cselekményeket képes utánozni s a konkrét dolgoknak s tárgyaknak is csak körvonalai képes megadni.

(Folyt. köv.)

Taritsky Ferenc.

Tanulmányúti jegyzeteim.

Irta: *Herodek Károly*, Budapest.

(Folytatás.)

2. Otthonok a felnött vakok számára.

a) F é r f i - o t t h o n (Breitensee, Kendlerstrasse 18. sz.)

Hagyjuk el egy rövid időre a császári várost, menjünk ki a közeleső falvakba s ott nézzük az emberszeretet alkotta hajlékokat.

Breitenseeben egy emeletes szerény külsejű házacska a követ-

kező felirással ajánlja szerencsétlen-szerencés lakóinak pártfogását: „Das Männerheim des Vereines zur Fürsorge für Blinde.“ S ha befordul az idegen, egy 7 tagból álló, s serényen dolgozó kefekötő-munkás-csoportot talál, kik fogyatékoságuk dacára verejtékkel igyekeznek mindennapi kenyerüket megkeresni. Iparkodniok kell, hogy úgyszólván saját keresetükből tarthassák fel magukat, mert a Gyámolító-egylet igen csekély összeggel képes őket segíyezni. Épen ez oknak tudható be, hogy csak olyanokat vehetnek fel, kik vak-ságuk mellett egyéb fogyatékoságban nem szenvednek és kik szorgalmas, ügyes, jóviseletű emberek. Odaát a Gyámolító-egylet korántsem áll olyan fejlettségi fokon, mint nálunk; ez idő szerint 1000-en felül számlál tagokat. A rendes tagsági díj évi 1 (egy), az alapítványi egyszerismindenkorra 100 koronában van megállapítva.

Az „Otthon“ közvetlen a bécsi cs. és kir. intézet igazgatóságának főnhatósága alá tartozik: innen kapja a szükséges pénz-összeget, viszont az eladott árúk után ide köteles beszolgáltatni a pénzt. A tagok önképzésükre szolgáló olvasókönyveket az anya-intézetben elhelyezett könyvtárból kapják. Az internátus vezetése s a kész tárgyak elárúsítása, egy házaspárra van bízva, (a férfi kefekötő mester) kik igen tisztán és rendben tartják az internátust. Egy-egy internált ételmezése naponta 70 fillérbe kerül, melynek $\frac{2}{3}$ -át ki-ki saját kereseti béréből fizeti, hasonlóképen ruházatukat is önköltségükön szerzik be.

b) Nő-otthon (Hütteldorf, Bahnhofstr. Nr. 6.)

A nő-otthon egy jóltevő *Przibram Mária* úrhölgy nemes áldozatkészségének köszöni létezését. Hálás utódok a nagylelkű jóltevő iránti kegyeletből az intézményt „Przibram-féle“ nő-otthonnak nevezték el. Alapítása 1894-re tehető. Az alapítvány összege 100,000 koronát tesz ki, ebből 27 ezer koronán igen csinos emeletes házat vásároltak, melynek berendezésére szintén a fenti összegből 4 ezer koronát költöttek. A maradék, — még mindig tekintélyes összegecske, — a leánynövendékek ellátására fordítatik. A jószívű hölgy, ki vallásra nézve izr. volt, még dús szobaberendezését is az intézetnek hagyományozta.

Az intézet vezetése egy idősb tisztes gazdasszonyra van bízva. Az internált leányok száma jelenleg 8, kiknek napi ellátása 80 fillérbe kerül, ebben nincs beleszámítva, a nőknél szinte elmaradhatatlan, tejeskávéból álló ozsonna, mit kiki saját zsebéből tartozik fizetni. Panaszkodnak szegények, hogy egyedüli keresetforrásukból, a kézimunkából, nevezetesen horgolás és kötésből alig tudnak valami csekély mellékjövedelemre szert tenni. Hát persze ők még a régi bécsi intézetnek voltak növendékei, hol akkoriban a lányok iparágat nem tanultak.

Tény, hogy az ember sok esetben, egyszeri látás után, csak relative ítélni bizonyos dolgokban. Ebben az „Otthon“-ban észlelt rend és tisztség nem állott egyenes arányban lakóinak idejével s

minőségével; a hol annyi munkaerő tétlenül pihen, mondjuk nem csint, de legalább elfogadható rendet minden bizonynyal elvárhatni. Szept. 17.-én reggel 9 órakor jelentem meg az intézetben — azt hiszem, a nyár utólján az elég kései idő valamely intézet megtekintésére — rendezetlen s takarítatlan termeken vezettek által. Sokkal szívesebben vettem volna, ha alkalmas kifogással élve, be nem mutatta volna a tisztelt Asszonyosság. Pedig a leánynak legszebb ékessége a munka, rend és a tisztaság ápolása. — Főfelügyelet tekintetében ugyancsak a bécsi nevelő-intézet igazgatósága jogkörébe tartozik.

3. Vakok foglalkoztató telepe.

(Josefstädterstrasse 62.)

Rövid időre visszatérve Bécsbe, pillantsunk be Ottó főherceg úr protektorátusa alatt álló foglalkoztató-telepbe, mint olyanba, mely a felnőtt vakok számára menhelyül szolgál. Sajnálattal kell kijelentem, hogy leírásomban nem épen dicsérő kritikát kell róla mondanom.

Az intézet ódon kinézésű emeletes, sarok épület, tágas helyiségekkel; úgy az intézet személyzetének fizetését, mint egyéb, az internáltak eltartása körül felmerülő kiadásokat az alapítványok kamatai, valamint hagyományok révén befolyt összegből fedezik. A vakok nincsenek tehát arra utalva, hogy keresetük után tartásuk fenn magukat. És óh, ők tudják ezt. Annak tulajdonítható az, hogy a belépő látogató hol itt, hol ott talál egy henylő, erőteljes emberre, ki gondtalanul eregetvén öblös pipájából a bodor füstöt. Petőfi *Magyar nemes*-ének nincs szánalmasabb dolga, mint ezeknek. Az igazgatóság nem követne el inkorrektiséget, ha a „Foglalkoztató“-telep egyszerű hangzású címet felesterelné a „Szórakoztató“-telep elnevezéssel.

Az internátussal egybekötött foglalkoztatóban férfiak és nők laknak, számuk jelenleg 94; vezetése egy rendkívül szíves gondnokra van bízva. — Két alkalommal jártam e helyt, mert midőn első alkalommal, délután öt órakor megjelentem, már be állta munkaszünet, hogy pedig lássak valamit, el kellett mennem még egyszer, azonban sajnos, ekkor sem láttam sokkal többet, mint előző látogatásom alkalmával.

A gondnok kalauzolása mellett megnéztem a háló- és társalgó termet, az aulát vagy dísztermet, majd bementünk a földszinti helyiségekbe, hol az egymás szomszédságában levő műhelyekben csak elvétve dolgozik egy-egy vak munkás. Az iparnemek közül a következők vannak meghonosítva: kefekötés, kosár-, szék- és szalmafonás. A terebélyes fákkal benőtt udvarban a férfiak számára tekepálya van, mi a vakoknál testügyesítés szempontjából nem megvetendő intézmény. Végül megnéztem az asszonyok (idősb leányok) lakosztályát és kézimunkáját. Kötnék és horgolnak; készítményeik között leginkább finom csipkéket és különböző színű, igen cifra férfi- és női harisnyákat láttam. Mielőtt az intézetet elhagytam volna,

ráadásul, a gondnok úr szívességéből, megnéztem a kész tárgyak gyűjteményét, melyek az intézet műhelyeiben készültek.

Az ének és zene kellő ápolásban részesül. Az 1899. évben 2358 koronát fordítottak rá. Évenként többször rendeznek ünnepeket.

Szellemi szórakoztatást a rendelkezésre álló dombornyomású könyvekből szereznek. Ezenkívül naponként az esti órákban egy — 240 koronával díjazott — egyén szokott nekik felolvasni. Távozzunk ezen, erélyes és munkaszerető kézre váró telepről és induljunk a környékbeli nevelőintézetek megtekintésére.

(Folyt. köv.)

Szakirodalmi szemle.

A „*Blätter für Taubstummensbildung*“ ez évi (XIV. évf.) 1., 2., 3. és 4. számai a következő felemlítésre méltó dolgozatokat közlik.

Fr. Frenzel-Stolp „*A siketnémák szellemi fejlődése összehasonlítva az érzékek szellemi fejlődésével*“ című dolgozatában a mellett, hogy fokról-fokra kíséri az érzékek szellemi fejlődését kimutatja, hogy a siketnémát szellemi fejlődésében mennyire hátráltatja a hallás hiánya.

A csecsemő-korban (1. év) eleinte semmi különbséget sem látunk a halló és nem halló gyermek közt. Az eltérések csak akkor kezdenek mutatkozni, a mikor már fellép az érzékek működése.

A gyermeket érzelmi különböző mozgásokra, mint a szemek, arcizmok, kezek, lábak mozgatására, sírásra, nevetésre és gügyögésre készítik; ezek azonban eleinte tisztán reflexmozgások. — Az anya lecsendesíti halló gyermekét azáltal, hogy beszél hozzá, dalol neki, vagy előveszi a csörgőt s más zörejt vagy hangot adó játékszert. A siketet mindez hidegen hagyja, ő legfeljebb az anya arkifejezését és a mozgó, fénylő, színes tárgyakat látja. Ő is sír, nevet, kiabál, ezek azonban „vad“ hangok.

A hangzó és fénylő világ bőven kelti az érzékükben az érzéseket, ellenben a siketre a hangzó világ nem létezik, benyomásokat abból nem szerez, s ezért érzésvilága is szegény.

Az akarat legelsőbb is táplálkozási majd mozgási ösztönben nyilvánul. Később a gyermek mások mozgásait utánozni törekszik. Ezeket azonban előbb észre kell vennie: föllép a figyelem. A gyermek szerez egyszerű, majd összetett képzeteket, kezd emlékezni s az első év vége felé már beszédkísérleteket is tesz.

A siketnéma is hasonlóképen fejlődik. A különbség csak az, hogy ő nem szerezhet hallási képzeteket, s ez az oka, hogy összetett (így pl. a harang) képzetei, világosság s határozottság tekintetében sok kívánni valót hagynak hátra.

A belső érzés külső jelekben nyilatkozik. E külső jelek az érzékekünnél a beszéd, a siketnél mimika-plasztikai kifejezés, a mely először ösztön szerű, később tudatos jelelés vagy beszéd. E jelek mintegy külső, szembeötlő tulajdonságai azon tárgyaknak, a melyekről a siket képzetét nyerte.

Igy tehát a csecsemő korban is már jelentékeny a siket és halló közötti különbség, a mely a *játék-kor*-ban (2—6 életév) még fokozódik. Itt magasabb érzelmek támadnak az érzékükben, míg a siketet sokan képte-

lennek tartották az esztetikai, erkölcsi vallási és baráti érzelmekre. — Az anya leginkább szavaival hat gyermeke lelkére, de ez a siketnél kárbavesztett dolog. Ennek helyét nála a jelelés pótolja. A jelelés azonban nagyon hiányos. Hogyan óvna pl. a szülő gyermekét a nemi tévelygésektől? — A siket érzelmvilága tehát szegény és sokszor könnyelműsége és nembánom-sága következtében ferde.

A hallás hiánya azonban előnyöket is biztosít; így ismeretlenek maradnak előtte az erkölcstelen kifejezések és cselekedetek; a siket általában ártatlanabb a vallásos cselekedetek külsőségei iránt fogékonyabb az éppérezékünél.

Dacára annak, hogy a siketnek képzetei hiányosak, érzelmvilága szegény, nem lehet a lélek működését, élénkségét, képességeit tőle eltagadni, ezeknek egynémelyike csak szunnyad s az iskolának lesz hivatása azokat felébreszteni, őt békói alól feloldani s a társadalom áldásainak részesevé tenni.

A *tanítási korban* még sokkal jobban feltűnik a siketnéma hátránya, mint az azt megelőző időben. A tanítás maga is figyelembe veszi azt a hátrányt és a szerint alakul. A szerző itt nem akarja leírni a siketnéma-oktatás mikéntjét, csak azt jegyzi meg, hogy a „siketnémák tanára követ kőre rak és illeszt össze, előbb a konkrét fogalmak földszintje, majd az elvont fogalmak felsőbb emeletei számára“.

A siketnéma a látás útján fogja fel a beszédet. De mert a beszéd optikai képei sokkal gyengébben hatnak mint az akustikaiak, azért nem válik a beszéd sok siketnek annyira szervi életműködésévé, mint a hallóknak. A leolvasás és így a beszéd felfogása csak a tanítás alatt gyakoroltatik, nem úgy a hallónál, a ki folyton és szüntelen és sebesebben, sőt önkéntelenül szerez új és új ismeretet. Mindazonáltal a siket, minél nagyobb lesz nyelvismerete és intellektualis képzése, annál jobban közeledik az éppérezékühez s végre igen magas szellemi míveltséget is sajátíthat el, mint azt nem egy példa bizonyítja.

Kedélyvilága azonban a képzés magasabb fokán is számításon kívül esik s minden csak az ész illetve értelem-képzést szolgálja, ezért találkozunk a felnőtt siketknél lépten-nyomon fonák dolgokkal. — A nevelés feladata még a siketnek erkölcsi és vallási érzelmeit, akaratát a helyes irányban vezetni, egyéni képességeit kifejleszteni, hogy mindenkor és minden körülmények között a helyes utat megtalálhassa.

A későbbi korban, az *ifju- és férfi-korban* az éppérezékü még nagyban bővítheti az iskolában nyert ismereteit. A siketnéma itt is hátrányban van. Ő csak ritkán talál alkalmat ismereteinek, erkölcsösségének és vallásosságának erősítésére s nem egyszer azt látjuk, hogy az iskolának minden fáradozása hiábavaló volt; az alap nem volt elég erős, hogy ellenálljon az élet viszontagságainak.

A siketnéma tehát mindenkor mögötte áll az éppérezékünek és mindenkor elnézésünkre szorul.

P. Kopka a nasalizálásról értekezik.

„A nasalis hang — úgymond — akkor lép fel, ha az orr üregei és azoknak környéke túlerős resonáló rezgésbe jön“. — Az orrban levő levegő minden hang kimondásakor rezgésbe jut, de ez még nem ok arra, hogy a hang nasalis színezetet nyerjen. A nasalizálás oka lehet:

- a) az orr-csatorna túlságosan nyílt (*Rhinolalia aperta*) és
- b) annak dugult volta („*Rhinolalia clausa*“).

Ad a). A főszerep az ínvtorlának jut. Ennek feladata, hogy az összes vocalisoknál és m, n, ny, ng-et kivéve, a consonansoknál is az,

hogy a garat hátsó falához záródjék és így megakadályozza a kiáramló levegőnek az orrüregbe jutását. Mihelyt az uvula, bármely oknál fogva az ő feladatának meg nem felel, a levegő behatol az orrüregbe, az ott lévő levegőt éppen nem kívánt hangzó-rezgésbe hozza s kész a nasalis hang. A physiologiai menet itt az, hogy a kifeszített hangszalagok által megzöngésített levegő-moleculák orr- és szájüreg közt megoszolván, egy részük az orrüreg kiálló széleibe és girbe-görbe felületébe ütközik és újabb rezgést idéz elő, hozzájárul még ehhez a szájüregben keletkező vibráció.

A nasalizálásnak tehát nem oka az, hogy a kiáramló levegő-részecskék az orron át veszik útjokat, hanem az, hogy az orrban levő levegő túlerős rezgésbe jön. Hiszen nem múlik el a hang nasalis színezete, ha az orrlyukakat be is tartjuk.

A nasalis színezet többféle fokban jelentkezhetik. Főképp úgy a vocalisoknál, mint a consonasoknál. Az uvulát gyakran szétroncsolja és rendes működésre képtelenné teszik a syphilis és dytheria. Nasalis hang észlelhető azoknál is, a kiknek kemény vagy lágy szájpadlásuk meg van hasadva vagy rossz szokás következtében is.

A nasalis hang az éneklésnél sok esetben eltűnik.

A szabályszerűen képzett m-, n-nek semmi köze a nasalizáláshoz. Nasalis színezetű csak akkor lesz, ha fölemeljük a gégefőt s a nyelv tövét hátrahúzzuk, miáltal a szájüreg bejárata a garat fölül megszűkül, abba kevesebb levegő juthat, annál több hatol az orrüregbe.

Ad b). Itt megfordítva áll a dolog. Az, a hol aztán túlerős vibrációt idéz elő, uvula rendszeren működik, a levegő akár az orr-, akár a szájüregbe hatolhatna, ha más akadályra nem bukkanna. Akadályok lehetnek itt: hypertrophicus mandulák, polypok, invitorla és garatfal összenövése, idegen test (bab, borsó) jelenléte az orrban, az ott felhalmozott nyálka, daganatok, orrsövénny-törések, stb. — A levegő vagy be sem hatolhat az orrüregbe, vagy pedig behatol, de nem találván nyílt utat, visszatérni s a szájüregen át távozni kényszerül. Különösen m, n, ny, ng hangok kapnak itt nasalis színezetet, úgy, hogy a megakadt levegő az orrüregben fokozott rezgést okoz és m helyett p, s, n helyett d, t hangzik. Ez a rhinolalia clausa.

Szerző legközelebb ki akar terjeszkedni a nasalizálás megszüntetésének módjára és eszközeire is.

G. Schlott. *Egy hallónéma* növendékén tett észleleteit sorolja fel.

Ez a gyermek tökéletesen hall, még a suttogó beszédet is hallja. Beszéd-szervezete is ép, oly körben nőtt fel, a hol feltétlenül hallott beszédet (mintát). Így hát a beszéd megtanulhatásához szükséges egyik feltétel a szellemi képesség kell hogy hiányos legyen.

Az iskolában 11 társával együtt taníttatik. Figyelme és munkakedve eleinte nagyon csekély volt. Emlékező tehetsége feltűnően gyenge. A leg-egyszerűbb szót is bár kimondja, de 1—2 perc múlva már elfelejti. (Az eset páratlanul áll a családban, így tehát átöröklés ki van zárva.) Szellemi gyengesége azonban nem bélyegzi őt hülyévé. Teljesít mindenféle apró munkát, különös előszeretettel foglalatoskodik a kertben.

A tanítói ráhatás gyengéd, de határozott és consequens és főleg a hallásra támaszkodik. A gyermek elsőbb a körülötte levő tárgyak és dolgok neveit, majd apró mondatokat és egyszerűbb parancsokat tanulja. Minthogy főleg szellemi képességeinek fejlesztése a cél, különös gond fordítatik a hangok, alak, színbeli tulajdonságok és a kiterjedés felfogatására. Az olvasás sokkal könnyebben megy nála, mint az írás. Szerzőnek reménye van, hogy a gyermek tanítása nem lesz sikertelen. (E helyütt megjegyzem, hogy a temesvári intézetben ehhez hasonló növendékem volt. Egy 10 éves fiú

szintén aphasikus halló néma volt, hallási foka gyengébb volt ugyan Schlott növendékeinél, de azért elég volt arra, hogy tanításomat arra alapítsam, a mi majdnem azonos is volt Schlott eljárásával. Sikertelen sem volt, mert a fiúval elvégeztem a siketnéma-iskolai I. osztály tananyagát. (Wentzel.)

Az „**Organ**“ 47. évf. 1. és 2. száma.

Első helyen *Fünckh-Schleswig*, „A siketnémák iránti szeretet“-ről értekezik.

A szeretet az, a mely az embereket a siketnémák fel- és megismerésére és oktatására vezette. Csak a szeretet képes arra, hogy a négyérezékűből embert faragjon, azt a társadalomnak úgyszólván megteremtse. Ha, miként Pestalozziban, felébred bennünk az elhagyottak (a siketnémák) iránti szánalom, megszeretjük és megszeretvén őt, rajta segíteni törekedünk. Ész és számítás erre képtelen. „A siketnéma-oktatás az észnek igen drága, felette tökéletlen és csak kevésbé rentabilis dolog volt — és mindenkor lesz is.“ „Az ész nem áttallaná a siket gyermeket a Taygetos szikláján szétzúzni.“ „A samaritán-szeretet az ész pusztításának kitett nem halló gyermeket védő-óvó karjaiba veszi és vele sajátos útjain a sötét elzárkozottságból a közös-ség boldogító világosságába menekül.“ „Ez a samaritán-szeretet nem pihen addig, míg a siketnéma a segítségnek teljes mértékben részesévé — és míg a szeretet vallása alapítójának jelszól adott, „*Hephalá*“-ja — emberi képes-ség szerint — igazzá nem lesz.“

A siketnémának az emberi társadalomban biztos helyet akarunk szerezni. Az intézetekben nyert kiképzésük sok, nagyon sok esetben erre nem elég, gyengéknek érzik magukat és a tömörülésben keresnek támaszt. Egyesületeik sokszor beleszólnak az iskola ügyeibe s módszer-változást kívánnak, de fokozzuk a tanítási eredményt és ritkábbak lesznek e beleszólások.

Az iskolai évek alatt legjobb, ha a gyermek családi körében maradhat; ha abból ki kell ragadni, akkor a tanár legyen „idegen gyermekek atyja“, miként Pestalozzi. — *Maradjon a gyermek iskoláztatása alatt is a családi körben megszokott viszonyok között; ne szokjanak meg olyan (új) viszonyokat, a melyek azután életével és helyzetével ellenkeznek és azért igényekre és elégedetlenségre vezetnek.*

Adjunk a siketnémának szellemi kiképzést és nyelvismeretet, de ne hanyagoljuk el a mechanikus beszédet sem, mert ha az érzékű nem érti a siketnek beszédét, nem igen van kedve vele érintkezni s ebben főtörék-vésünk szenved hajótörést; vagy: egy magasabb rangú anya a látogatók elől elrejtí kellemetlen hangon és nem érthetően beszélő siket gyermekét.

Ápoljuk a társalgást, a szabad beszélgetést! Ne rohanjunk a népiskola után, hanem képesítsük növendékeinket arra, hogy kis körükben, egyszerű módon fejezhessék ki gondolataikat. „Mennyire sántítanak a mindennapi szólásformák használatában is!“

De képesítsük őket arra is, hogy a mindennapi eseményeket, újsághíreket is megérthessék.

Ne terheljük túl a gyermekeket, hagyjunk nekik időt az üdülésre is és gondoskodjunk kellő testedzésről.

Minél magasabb a képzés foka, annál jobban érzi és tudja a siketnéma szerencsétlen helyzetét. Tanítsuk őt arra, hogy a vallásban megnyugvást találhasson.

A mi hivatásunk a szeretet gyakorlása. Minél nagyobb a szeretet, metynek részeseivé tesszük növendékeinket, annál mélyebb a hála, melylyel azok irányunkban még akkor is viseltetnek, a mikor már rég elhagyták képzésük helyét

A következő cikk volna *Beck*-nek *Gmünd* „A fogalmazás tanítása a siketnéma-iskolában“, a harmadik pedig: *J. Arendt* „Külön iskolák szerve-

zése — esetleg külön osztályok vagy tanfolyamok berendezése nagyothalló és később (tehát a nyelv birtokában) megsiketült gyermekek számára.

Mindkettőt azonban oly fontosnak tartjuk, hogy legközelebb teljes szöveggel fordításban hozzuk.

„**Wegweiser für Taubstumme**“ cím alatt egy új és valóban hézagpótló lap jelent meg az új század beálltával *K. Franke*, hallei siketnéma-intézeti igazgató szerkesztésében

Hézagpótló e lap, mert teljesen megfelel annak, a minek szükségét mi is érezzük és a minek létrehozása fölött magunk is eszmecserét folytattunk, nem ugyan e helyen, de egymásközt, a hol összejöttünk.

A „*W. f. T.*“ programja az, hogy az iskolát elhagyott siketnémáknak szolgáljon szellemi-lelki épülésére, szórakozására, folytassa és kiegészítse az iskola munkáját, élénkítse a továbbképző-iskolai tanítást, pótolja a továbbképző-iskolai tanítást azoknak, a kik abban nem részesülhetnek. E célból hoz lélekemelő és erkölcsnemesítő cikkeket és leírásokat a siketnéma-oktatás különböző ágaiból.

Az első szám tartalma a következő:

1. A napkeleti bölcsék.
2. Az első porosz király megkoronázata.
3. Hogyan alakult a siketnémák sorsa a XIX. században?
4. Az újévhez.
5. A német császár „Sylvester“-napi potykája.
6. Az ember élete és egészsége.
7. A népszámlálás.
8. Ügyes kezeknek . . .
9. A siketnéma-intézetekből . . .
10. Kép-rejtvény.

S mindezek oly vonzó és egyszerű stylusban vannak írva, hogy azok, a kiknek száma van, meg is érthetik. A hol egy-egy nehezebb, ritkább szó fordul elő, ott van zárjelben annak magyarazata is. Franke neve elég garancia arra, hogy lapja valódi „Kalauz“-a lesz a siketnémáknak.

„**Die Kinderfehler**“ című folyóirat f. é. (VI. évf.) 1. számában **Chr. Ufer**, „A gyermekjáték- és gyermekjátékszerek“-ről értekezik.

„Semmi sem új a nap alatt“, s ez a gyermekjátékokra is vonatkozik. A gyermek mindenha játszott, következésszerűleg mindig is voltak játékszerek. Menjünk vissza a közép-, vagy az ó-tól az őskorba és a leírásokból és a leletekből láthatjuk, hogy őseink gyermekei, gyermekeink játékszereinek őseivel mulattak, ügyesítették, edzették testüket, csiszolták eszüket.

A kis leány utánozta anyjának munkáját, persze kicsinyben s ezáltal belegyakorolta magát leendő hivatásába. Azt teszi jelenleg is. Ott a babája, azt mosdatja, fésüli, öltözteti, eltépett ruháját összevarrogatja. Nem az anya gyermeke ápolásának utánzása-e ez? Vagy pedig főz, süt, ránt s mily gyönyörűséget talál abban, ha apja az ő főztjét megízlelésre méltatja.

Mit csinál a fiú? Nem az apja hivatását utánozza-e különös előszere-ttel? Szeretik utánozni az iparosokat, a vadászt, a katonát. Parittyáznak és nyilaznak s ez nem egyéb, mint a régi gyermekek apai foglalkozásának utánzása, a mely hagyomány szerűleg a napjainkig leszármazott.

A játék tehát nevelő apróságunkban a képzelő-tehetséget, a phantasiát s ebben rejlik gyakorlati értéke. De a gyermek nem pusztán utánoz, ő beleéli magát szerepébe, a játék hevében annak képzele magát, a kit utánoz.

S e játékok már a bölcsőben kezdődnek. — Ufer az érzékszervek szerint osztályozza a játékokat. Így vannak *hallási* játékok. A gyermek hangot ad és ez tetszik, jól esik neki, utánozni igyekszik azt, épp így van

a mástól hallott hangokkal. Felvidul a csörgő-, a papirgyűrűs zajára, kulcsok csörgésére stb. Még a nagyobbak is élvezetet nyújt, pl. a cserépfazék törésének zaja. A látási játékok a mozgó tárgyak, állatok; a fonálra kötött cserebogár, lepke; a virág, melynek széttévése szerez örömet a gyermeknek; játék a homokban, tánc, stb. — Más játék a tapintó érzéket gyönyörködteti.

Valamennyi játékszer között legtöbbit ér az, a melyet a gyermek maga állít elő, azzal legszívesebben játszik s maga az előállítás is képi, ügyesíti őt.

Hermann Grünewald „Egy problematikus fiú“ cím alatt közli egy elemi iskolába járó és mint a leírásból kitetszik, epileptikus fiún tett észleleteit. A fiú sajátos viselkedése tette őt figyelmessé. Az iskolában imádkozás, tanulás közben gyakran felkacag, fecsegni kezd, vagy szomszédait kezdi cirógatni, ölelni, csókolni, de néha püffölni is, a nélkül, hogy bárki is erre ingerelné, teljesen ösztönszerűen. Beszél, de gyakran minden összefüggés nélkül, ha tanítója rendre inti, annak ütlegetek ígér vagy számár-fületeket mutat.

A gyermek intelligenciáját a gyakori göresök úgy látszik tönkretették s alig lehet kilátás arra, hogy az az elemi iskolában bármit is tanuljon.

Budapest,

Wentsel József.

Hazai hírek.

A gyógypaedagogiai tanintézetek orsz. szaktanácsa február hóban 2 gyűlést tartott és pedig 5-én és 23-án, a melyekről a következőket közölhetjük:

Február 5-én.

Az előadó a szaktanács múlt évi működéséről kimerítő jelentést olvas fel. Ennek kinyomatása és különböző intézeteknek való megküldése határozattal el. Bejelentetik, hogy *Kliss Lajosnak* a szaktanácsai jegyzőkönyvnek szerkesztéséért 80 korona jutalom engedélyeztetett. Az előadó még a következőket jelenti: *Schäffer Károly* az arany érdemkeresztellett történt kitüntetése alkalmából a szaktanács részéről üdvözlötetett; *Ó Excellentiája* megalakította a szolgálati- és fegyelmi szabályzatot készítő bizottságot; *Eliás Jakabnak* a tanterv németre fordításáért 300 korona jutalom engedélyeztetett; a siketnémák kolozsvári intézete tantestületének 1900. dec. 10.-iki jegyzőkönyve rövid úton jóváhagyásra ajánlatott; *Ó Excellentiája* valamennyi tankerületi főigazgatót és tanfelügyelőt utasította, hogy a dadogók és hebegők oktatásának általánosítása tekintetében legyenek munkások.

Tárgyalatik a vakok budapesti intézete 675. és 783. számú felterjesztése a betegség miatt távol levő növendékek alapítványi helyei tárgyában, továbbá ugyanazon intézet tantestületének tananyag kimutatása és az intézet módosított órarendje és a tantestület dec. 20.-iki jegyzőkönyve. A siketnémák temesvári intézete tantestületének január 4.-diki jegyzőkönyve jóváhagyásra ajánlatik. A *Sarbo Artur* egyet. tanár vezetése alatt álló hibásbeszédűek tanfolyamáról szóló jelentés azzal az észrevétellel terjesztetik fel, hogy a kezelés időtartamára nézve továbbra is *Ó Excellentiájának* 1968. számú rendelete szolgáljon irányadóul. Tudomásul vétetik *Berinza*

Jánosnak, a siketnémák temesvári és aradi iskolájáról szóló szakfelügyeleti jelentése. Tudomásul vétetik az eléadónak a Jolsván és Egerben tervezett gyógypaedagogiai intézetek ügyében tett újabbi intézkedései. A siketnémák és vakok kecskeméti intézete tantestületének dec. 21.-diki jegyzőkönyve némí megjegyzéssel jóváhagyásra ajánltatik.

Február 23.-án.

Eléadói bejelentések: Ő Excellentiája a szaktanács előadói teendőivel a folyó év tartamára újból *Borbély Sándor* igazgatót bízta meg; ő Excellentiája rendeletileg megállapítja azokat az irányelveket, a melyeket az egyes intézetek igazgatóságai az óratöbbletek bejelentésénél szem előtt tartani kötelesek. Ő Excellentiája a szaktanács múlt évi december 15. és 27. jegyzőkönyveinek tartalmát jóváhagyván, gondoskodott az abból folyó intézkedések fogantatosítása iránt; a siketnémák temesvári intézete tantestületének f. évi január 14-iki jegyzőkönyve és az annak csatolmányát képező kombinált tananyag-kimutatás az ügy sürgős voltára tekintettel javaslat kíséretében rövid úton felterjesztett Ő Excellentiájához; egyes tanerők véglegesítése iránt javaslat intéztetett a miniszterumhoz; beérkeztek a vakok budapesti intézete tanerőiről szóló minősítési-táblázatok. Ő Excellentiája a siketnéma-intézeti hitoktatói állások betöltése, díjazása és a hitoktatók szakképesítése iránt rendeletileg intézkedett; Ő Excellentiája felhatalmazta az eléadót, hogy a Jolsván és Egerben felállítandó gyógypaedagogiai intézetek érdekében kezdje meg nevezett városokban a helyszíni tárgyalásokat. Megállapodás történik arra nézve, hogy a fentemlített helyeken a gyógypaedagogiai intézmények melyikét célszerűbb és indokoltabb meghonosítani.

Tárgyalás alá vétettek a siketnémák budapesti iskolája tantestületének január 24. jegyzőkönyve és az annak csatolmányát képező új intézeti tervrajzok. A tantestület által bemutatott tervrajz némi módosítással elfogadásra ajánltatik. *Klis Lajosnak* a siketnémák kaposvári intézetéről szóló szakfelügyeleti jelentése tudomásul vétetik és javaslatai jóváhagyásra ajánltatnak. *Skulthéthy Lajosnak* a hülyékről írt népszerű munkája megbíráltatik s megfelelő átdolgozással kinyomtatásra ajánltatik. Hasonló határozat hozatik *Vucskics Jánosnak* a vakok oktatása érdekében írt népszerű munkáját illetőleg is.

Kimondatik az előbbi tárgy kapcsán, hogy a gyógypaedagogiai szaktanács, illetve ennek javaslata alapján a miniszterium által kiadandó munkák címalapjaikon „Gyógypaedagogiai könyvtár“ jelzést és sorozat-számot viseljenek. Elfogadatik az eléadónak azon javaslata, mely a siketnémák iskoláiban és intézeteiben az egyes osztályok növendékeinek minimális létszámát van hivatva biztosítani. Az admistratió és a különböző ügyekben való véleményadás támogatása céljából a szaktanács számára kis házikönyvtár összeállítása határoztatik el, melybe a gyógypaedagogiai oktatás egyes ágaira vonatkozó fontosabb forrásmunkák, címterek stb. szereztetnek be.

A szaktanácsi adminisztráció gyorsítása és egyszerűsítése céljából ki-mondatik, hogy az intézetek igazgatóságai a jegyzőkönyveknek, órarendeknek és más, az intézet beléletére vonatkozó iratoknak, másolati példányait közvetlenül az eléadónak is küldjék be. Tárgyal-tatik a siketnémák temesvári int. tantestületének f. évi febr. 7-diki jegyzőkönyve. Végül a Szegeden létesítendő siketnéma-iskola ügyé-ben határozati javaslat hozatik.

Személyi hírek. Mint értesülünk *Borbély Sándor*, szaktanácsi előadó a folyó évi 8076. számn miniszteri rendelettel nyert megbízatása értelmében folyó évi márc. 3-án *Jolsvára* utazik, hogy az ott létesítendő gyógypaedag-giai intézet érdekében *Groó Vilmos*, kir. tanfelügyelő közbenjárásával a helyszíni tárgyalásokat megkezdje. Ezen tárgyaláson nevezettekén kívül jelen lesznek még: *Hámos László*, gömöri főispán, *Bornemisza László* alispán és *Bazilidesz Gusztáv*, jolsvai polgármester. Az előadó gömöri útjában Jolészre és Rozsnyóra is ki fog rándulni, hogy a helyszínén Cházár Andrásra vonat-kozó adatokat szerezzen. Visszatérő útjában *Egerbe* megy, a hol *Scossa Dezső* tanfelügyelő közreműködésével szintén valamely gyógypaedagogiai intézet létesítése iránt boesátkozik tárgyalásba *Kállay Zoltán dr.* hevesmegyei főispánnal és *Jankovics Dezső* egeri polgármesterrel. Az előadó ez útjáról körülbelül 12.-én tér haza.

Siketnémaintézeti tanárok orsz. egyesülete. Lapunk februári számában hírt adtunk arról, hogy *Petrik Gyula* tanár február hó 2-ára értekezletre hívta össze a Vác környékbeli siketnéma-intézetek tanárait, hogy egy létesítendő „Siketnéma intézeti tanárok orsz. egye-sületének“ létesítéséről eszmecserét folytassanak. Az értekezleten, mely a megjelölt időben a siketnémák váci intézetének tanácster-mében tartatott meg, megjelentek a váci, a budapesti és a kecske-méti siketnéma-intézetek tanári testületeinek tagjai számszerint 26-an, kik egyhangulag az egyesület megalakítása mellett foglaltak állást. A vita folyamán felmerült azon indítvány, hogy az egyesület léte-sítésének akciójába a vakok és hülyék intézetében működő kartár-sak is belevonassanak, csak 1 szavazatot kapott. Az értekezlet egy *Petrik Gyula*, *Bihary Károly* és *Gácsér József*-ből alakított bizott-ságot küldött ki, mely bizottság a húsvéti szünetidőben összehí-vandó alakuló gyűlés munkálatait intézi és végzi. Végre közeledik az idő, midőn a régen óhajtott és nélkülözött eszme testet fog öl-teni. Itt az idő, hogy sokszor kétségbe vont hivatottságunkról és érettségünkről tanúságot tegyünk, hogy bebizonyítsuk, miszerint az összetartás emberfölötti erőt kölcsönöz még a gyengéknek is.

A vakok intézetének tanterve, mint értesülünk nagyban fog-lalkoztatja az illetékes köröket. A vakok intézetének tantestülete már jó ideje foglalkozik a tanterv készítésével és előreláthatólag az új intézetben a jövő tanévben már az új tanterv szerint fog a taní-tás folyni.

Három fontos miniszteri rendelet. A vallás- és közoktatásügyi miniszter három fontos rendeletet intézett az orsz. szaktanácshoz, melyek tartalmát az alábbiakban röviden ismertetjük.

1. Ha a tanév végén az órarendek alapján okvetlenül szükséges óratöbbletek a minisztertől jóváhagyatnak, akkor az óratöbbleti díj

a következő tanév azon napjától folyósíttatnak, a mely napon az oktatás az óratöbblettel tényleg kezdetét veszi.

2. A mikor változások miatt újabb óratöbbletek elkerülhetetlenek, a díjak az oktatás megkezdésének napjától is folyósíttatnak. Ily esetben az igazgatóságok sürgősen jelentsék be az óratöbbletet a szaktanácsi elárodnak és ennek előzetes hozzájárulásával tegyék meg az óratöbbletek ellátására vonatkozó intézkedéseket, melyekhez a miniszter jóváhagyása utólag kikérendő.

3. Minden egyéb esetekben csak azon naptól folyósíttatnak az óratöbbleti díjak, a mely napon a jóváhagyó rendelet alapján az óratöbbleti oktatás kezdődik. E szerint az igazgatóságok a jóváhagyás előtt óratöbbletek nélkül igyekezzenek megoldani a tanítást s csak a rendeletek vétele után és azok szellemében kezdjék meg az óratöbbleteket. Az igazgatók az órák megkezdésének időpontjára és annak pontos bejelentésére annál nagyobb súlyt fektessenek, mivel a terminusok meg nem jelöléséből vagy hibás bejelentéséből eredő különbségekért ők tétetnek felelősekké.

A 690. számú rendelet a gyógypaedagogiai intézetek szolgálati szabályzatának tárgyalására vonatkozik. A szaktanácsi előadó nagy elfoglaltsága miatt *Eliás Jakab* aradi siketnéma isk. igazgatótanár bizatik meg a tantestületek tervezeteinek feldolgozásával. Ezért az előadóhoz érkezett javaslatok sürgősen elküldendőik *Eliáshoz*, ki f. é. márc. 1-ig tartozik javaslatát elkészíteni és azt 5—5 napi tanulmányozás végett a bizottság tagjainak beküldeni. A bizottság elnökének és tagjainak névsora lapunk februári számában közzé volt téve. A tanácskozás időpontjául május 20-ika jelöltetik meg. A bizottság tagjainak szabályszerű napidíjak utalványoztatnak, vidékieknek az utazási költség is megtérítettik. Ha a tanácskozások május 20-ig nem volnának megtarthatók, akkor szeptemberre halasztatnak.

A 694. számú rendelet a siketnémák hitoktatására nézve ad utasításokat.

Minthogy a siketnémák eredményes hitoktatásához nem csupán hittani, de általános paedagogiai és a siketnémák különleges oktatási módszerének ismerete feltétlenül szükséges: ennél fogva a siketnémák intézeteiben hitoktatókul első sorban oly egyének alkalmazandók, kik siketnémák oktatására képesítve vannak.

Ha egyházi egyén akarja a hittani oktatást végezni, akkor az illető intézet igazgatójától és önképzés útján köteles az a szükséges tudnivalókat elsajátítani és egy az igazgató, az intézet legidősebb tanára és egy miniszteri kiküldöttből álló bizottság előtt a phonetika, a siketnémák nevelés és módszertanából és gyakorlati tanításból vizsgát tenni. A vizsgáról bizonyítványt kap, mely az illetőt *hitoktatásra* képesíti. Ha ily képesített egyházi férfiú nem áll rendelkezésre, akkor világi szaktanár taníthatja a hittant, de az illetőnek az egyházmegyei hatóságtól a hittanítási engedélyt önmaga kell, hogy kérje. Ha sem egyházi, sem világi képesített egyén nincs az intézetnél, akkor az egyházi hatóság által kijelölt hitoktató bizatik

meg évről évre ideiglenesen, míg képesített egyén nem áll rendelkezésre. A hitoktatási költséget a tanerőket fizető hatóság fedezi. A képesített egyházi hitoktató tiszteletdíja 100 kor., a szaktanáré a rendes órátöbbleti díj. Nem képesített egyházi férfiak a fővárosban 100, a vidéken 50 kor. tiszteletdíjat élveznek. Ha 10-en aluli az ugyanegy vallású növendékek száma, akkor a róm. kath., gör. kath., sőt esetleg a gör. keletiek is összevonandók. Együtt tanítandók az összes protestansok, unitáriusok is, de egy-egy csoportba 16-nál több növendék nem sorozható. 10-nél kevesebb jobb képességű növendék heti egy, különböző képességű 2 órában tanítandó. Az eredményes tanítás szempontjából a tantervben megállapított anyag leszállítható. Ha az egyházi hatóság nem egyeznék bele a hitoktatás illetén megoldásába, akkor joga van heti 1—1 órának a tantervbe való beillesztését kérni, de az ebből származó költségeket is az egyház tartozik fizetni. Azon egyházi hitoktatók, kik jelenleg a hitoktatást ellátják, már az évvégi vizsga alkalmával a kiküldött biztos és a fent megjelölt bizottság előtt tehetnek vizsgát, mely után tovább is 100 kor. tiszteletdíjban részesülnek.

A képezhető hülyék és gyengeelméjűek budapesti intézetének tانتestülete a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyével segélyzőbizottsággá alakult és célul az intézetből kikerült növendékek támogatását tűzte ki. A bizottság népszerű felolvasások és hírlapi cikkek útján óhajtja a hülyék ügyére figyelmessé tenni a nagy közönséget és gyűjtést rendez alapvagyon gyűjtése végett. A rendelkezésre álló anyagi eszközök arra szolgálnának, hogy földművesek és mesterembereknél elhelyezett volt intézeti növendékeknek ellátási és ruházati segílyt nyújtson a bizottság. Szép és nemes a cél, melyet a tانتestület maga elé tűzött, ezért óhajtandó, hogy minden nemes gondolkodású ember e szép eszmét minél szélesebb körben terjessze.

Gyenetehetségűek iskolája. A lipótvárosi II. iskolaszék azt a felterjesztést intézte a székesfőváros tanácsához, hogy a kerületben gyenetehetségűek számára iskolát állítson. A sok támadás után, melynek ez új intézmény ki volt téve, jól esik a főváros legintelligensebb kerületének e kivánsága, mely irányt lesz hivatva szabni a gyenetehetségűek oktatására illetékes fórumának meghatározására. A gyenetehetségűek iskolája az elemi iskolának segítő iskolája lévén, nem gyógypaedagogiai ügy, tehát nem is kívánhatja a főváros, hogy az állam megterhelje vele a gyógypaedagogiai költségvetést. Különben az a nagy érdeklődés, melylyel a főváros kir. tanfelügyelője, a gyenetehetségűek iskolájának lelkes előharcosa és több iskolaszék a pesti oldalon mintául felállított osztály iránt tanúsít, azt engedi remélni, hogy a főváros tanügyi hatósága a maga hatáskörében fogja e fontos és égető paedagogiai humanus és nemzetgazdasági kérdést megoldani.

A siketnémák Budapest székesfőváros hozzájárulásával fenn-tartott m. kir. áll. iskolájába e tanév elején felvétetett 55 rendes és 1 magántanuló. Az I. osztályba felvétetett Bodor Ferenc, Hegyi

József, Kéber Róza, Kohn Margit, Máther Ferencz, Mayor János, Németh Erzsébet, Stubán Mária, Teszáró Károly, Tibol Anna budapesti, Papp Erzséber buda-eörzsi és Rakita Pál czinkotai számszerint 12 új növendék, a II. osztályba 11, a III. osztályba 12, a IV. osztályba 11 és az V. osztályba 9. Vallás szerint van a növendékek között 38 róm. kath., 8 ev. ref., 2 ág. h. ev. és 7 izraelita. Az I. osztályt Váradí Zsigmond, a II. osztályt Együd Lajos, a III. osztályt Hercsuth Kálmán, a IV. osztályt Klug Péter és az V. osztályt Wentzel József vezeti.

A vakok budapesti orsz. m. kir. nevelő- és tanítóképző intézetébe az 1900—1901-iki tanévre felvétetett 97 növendék, kik közül 10 bejáró. Nemük szerint 66 fiú és 31 leány, összesen 97. Novemberben eltávolítottatott 15 fiú s ezek helyébe felvétetett 10, tehát az összes növendékek létszáma 92. Vallásra következőképen oszlanak meg: r. kath. 61, — ev. ref. 11, — izr. 10, — ág. ev. 5, — g. kath. 3, — g. kel. 1, — unit. 1. — Az oktatást illetőleg a növendékek 4 csoportba oszthatók, u. m. *előkészítő, elemi- és iparos csoportra*; jelenleg van 3 előkészítő, 4 elemi és egy iparos osztály. Az *előkészítő a) osztály* növendékeinek száma: 11 (7 fiú, 4 leány), osztályvezető: *Horváthné Szabady Laura*. Az *előkészítő b) osztály* növendékeinek száma: 11 (7 fiú, 4 leány), osztályvezető: *Herodek Károly*. Az *előkészítő c) osztály* növendékeinek száma: 11 fiú, osztályvezető: *Lovács József*. Az *I. osztály* növendékeinek száma 12 (8 fiú, 4 leány), osztályvezető: *Török Gyula*. Az *II. osztály* növendékeinek száma: 17 (12 fiú, 5 leány), osztályvezető: *Schannén Péter*. Az *III. osztály* növendékeinek száma: 6 (1 fiú, 5 leány), osztályvezető: *Török Sándor*. Az *IV. osztály* növendékeinek száma: 7, (6 fiú, 1 leány), osztályvezető: *Séra Lajos*. *Iparos osztály* 17 növendékkel (9 fiú, 8 leány), kiket *Pivár Ignác igazgató* tanít.

Az „*Izr. sikeknémák orsz. intézet*“ében 96 növendék van, még pedig: 59 fiú, 37 leány. A növendékek közül 88 izraelita és 8 más vallású. Igazgató: *Grünberger Lipót*. Az I. csoportban 13 növendék, főnök Tolnai Béla. A II. csoportban 11 növendék, főnök Groszmann Ilona. A III. csoportban 13 növendék, főnök Simonyi Szerá. A IV. csoportban 12 növendék, főnök Donáth Nándor. Az V. csoportban 13 növendék, főnök Groszmann Berta. A VI. csoportban 11 növendék, főnök Hercka Gusztáv. A VII. csoportban 10 növendék, főnök Rózsa Ede. A VIII. csoportban 13 növendék, főnök Adler Simon.

Átíró hangrajz (Phonetica transscriptoria). Irta: *Dunay Ferenc*. Budapesten, 1901. Lampel Róbert. Szegény fonetika-irodalmunk e művel egy nemcsak vaskos, de egyúttal tartalmas és értékes kötettel gyarapodott. Írója több mint 40 évi tapasztalatait és megfigyeléseit mondja el e könyvében, melyet olvasóinknak azon megjegyzéssel ajánlunk máris szives figyelmükbe, hogy azt lapunk egyik közelebbi számában részletesebben fogjuk ismertetni. **K.**